

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสมัยก่อนมีผู้เชื่อกันว่า เด็กคือผู้ใหญ่ตัวเล็ก ๆ (Children as miniature adults) จากแนวคิดนี้ เด็กจึงได้รับการเลี้ยงดู หรือถูกอบรมอย่างผู้ใหญ่ แต่ในปัจจุบันแนวความคิดได้เปลี่ยนไป กล่าวคือ ในปัจจุบันมีความเชื่อกันว่า ในระหว่างที่เด็กกำลังเจริญเติบโตนั้น ควรได้รับการเลี้ยงดูอย่างถูกต้อง พยายามส่งเสริมให้เด็กมีความเจริญทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม

เรามักพบเสมอว่า ผู้ใหญ่หรือแม้แต่เด็กวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากปกติ เช่น ประกอบอาชญากรรม เป็นฆาตกร ทิดยาเสพติด มักมีประวัติว่า เขาเหล่านั้นไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควร ในวัยเด็ก บิดามารดาไม่ได้เอาใจใส่อย่างเพียงพอ และไม่เข้าใจถึงวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็ก จึงไม่ได้ฝึกฝนเด็กให้มีทัศนคติ และพฤติกรรมอันเหมาะสม สิ่งเหล่านี้ สตีเวน (Stevens) กล่าวว่า เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กเกิดความคับข้องใจ อันนำไปสู่ความขัดแย้งทางอารมณ์¹ พฤติกรรมต่าง ๆ ที่ไม่เหมาะสมรุนแรงที่เกิดขึ้น อาจกล่าวได้ว่า สืบเนื่องมาจากอารมณ์เป็นสาเหตุอันสำคัญ

---

¹ Warren Douglas, Stevens, "The Occurrence of Emotional Behavior during Three Varieties of a learning Experience with Implications for Communication and Education," Thesis Abstract Series (1958): 320.

เฮอร์ลอค (Hurlock) กล่าวว่า อารมณ์มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในชีวิตของเด็ก อารมณ์เพิ่มความสุขให้กับประสบการณ์ของชีวิตทุกวัน อารมณ์ทำหน้าที่เป็นแรงจูงใจให้เกิดการกระทำ และช่วยเสริมแต่งให้รูปแบบของการกระทำนั้นมีชีวิตชีวา นอกจากนี้ อารมณ์ยังมีอิทธิพลต่อการรับรู้เกี่ยวกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อม และเป็นตัวกำหนดรูปแบบของคุณลักษณะในการปรับตัวว่าจะดำเนินชีวิตอย่างไร รูปแบบต่าง ๆ ของพฤติกรรมเป็นผลเนื่องมาจากประสบการณ์ต่าง ๆ ปฏิกริยาทางอารมณ์ใดที่เกิดขึ้นบ่อย พฤติกรรมอันเกิดจากปฏิกริยาอันนั้นจะกลายเป็นนิสัย ด้วยเหตุนี้ อารมณ์จึงกลายเป็นพลังสำคัญในการดำเนินชีวิตของเด็กต่อไปเมื่อเป็นผู้ใหญ่¹

เก็เซล (Gesell) ได้ศึกษาเรื่องพัฒนาการทางอารมณ์ และกล่าวว่า อารมณ์เป็นผลของวุฒิภาวะและการเรียนรู้ เขาเชื่อว่า เราสามารถจะเข้าใจพฤติกรรมการแสดงออกของอารมณ์ในรูปแบบต่าง ๆ ได้ ถ้าเรารู้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างแบบแผนของพัฒนาการทั้งหมด และผลของวุฒิภาวะ เด็กแต่ละคนเมื่อโตขึ้น พฤติกรรมทางอารมณ์จะเปลี่ยนแปลงไป ร่างกายแข็งแรงขึ้น มีความเฉลียวฉลาดเพิ่มขึ้น ความหวาดกลัวต่อสิ่งต่าง ๆ หรือเหตุการณ์เดิมที่เคยกลัวอาจจะลดน้อยลง² จึงอาจกล่าวได้ว่า รูปแบบต่าง ๆ ของอารมณ์ จะเปลี่ยนแปลงไปตามวุฒิภาวะ

บริดเจส (Bridges) ได้ทำการศึกษาพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็กแรกเกิดจนถึงอายุ 2 ปี เมื่อ ค.ศ. 1932 กลุ่มตัวอย่างได้จากสถานเลี้ยงเด็กกำพร้า เธอสังเกตพบว่า ทารกแรกเกิดจะมีปฏิกริยาทางอารมณ์เพียงอย่างเดียว คือ ความรู้สึกค้นต้นตกใจ

¹ Elizabeth B. Hurlock, Child Development, 4th ed. (New York: McGraw-Hill Book Co., 1964), p. 274.

² Arnold Gesell and Frances L. Illg, Child Development. (New York: Harper and Brothers Publishers, 1949), p. 184.

แต่เมื่อมีวุฒิภาวะ และมีการเรียนรู้มากขึ้น ก็จะมีพฤติกรรมทางอารมณ์แตกต่างออกไป อายุประมาณ 3 เดือน ทารกจะแสดงอารมณ์ไม่มีความสุขด้วยการร้องไห้ ไขว่คว้า และกล่อมเนื้อเคี้ยว ขณะเดียวกัน เด็กจะมีอารมณ์เบิกบาน แสดงออกด้วยการยิ้ม ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าทารกจะมีอารมณ์เพียง 2 แบบ คือ ภาวะที่มีความสุขความพอใจ กับภาวะที่เป็นทุกข์ไม่สบายใจ เมื่อทารกอายุได้ 6 เดือน ความสบายใจจะพัฒนาออกมาในรูปของความโกรธ ความขยะเขยง และความกลัว และระยะต่อมา อารมณ์เบิกบาน มีความสุข จะพัฒนาออกมาในรูปของความปิติยินดีและความรัก เมื่ออายุได้ 18 เดือน ความไม่สบายใจ จะแสดงออกในรูปของความริษยา ในระยะนี้เองจะสังเกตเห็นความแตกต่างระหว่าง การแสดงความรักของเด็กต่อเด็ก กับการแสดงความรักของเด็กต่อผู้ใหญ่อย่างชัดเจน¹

จากการศึกษาของ บริดเจส (Bridges) นี้ พอจะสรุปได้ว่า เมื่อเด็กมีอายุมากขึ้น วุฒิภาวะสูงขึ้น และมีประสบการณ์มากขึ้น จะทำให้รูปแบบพฤติกรรมทางอารมณ์ แตกต่าง และซับซ้อนยิ่งขึ้น

วัตสัน (Watson, 1930) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมทางอารมณ์ของทารก โดยนำวิธีการทดลองมาใช้เป็นคนแรก เขาเสนอสิ่งเร้าคือทารกหลายอย่าง และบันทึกปฏิกิริยาที่เกิดขึ้น ผลจากการสังเกตพบว่า ทารกแรกเกิดมีพฤติกรรมทางอารมณ์ ดังนี้คือ อารมณ์กลัว อารมณ์โกรธ และอารมณ์รัก อารมณ์เหล่านี้จะพัฒนาไปสู่รูปแบบต่าง ๆ เมื่อโตขึ้น² นอกจากการศึกษาของวัตสันแล้ว ก็ยังมีนักจิตวิทยาอีกหลายท่านที่นำเอา

¹ K.M.B. Bridges, "A Genetic Theory of the Emotions," Journal of Genetic Psychology, in Readings in Child Psychology, ed. Wayne Dennis (Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1963), p. 486.

² John B. Watson, Behaviorism (Chicago: The University of Chicago Press, 1930), pp. 160-167.

วิธีการทดลองมาใช้ในการศึกษาพฤติกรรมที่เกี่ยวกับทางอารมณ์

จากการศึกษาของนักจิตวิทยาที่ได้อธิบายมาแล้วข้างต้น จะพบว่าพฤติกรรมทางอารมณ์ของเด็กแรกเกิดนั้น ก่อนข้างจะกระจุกกระจาย และไม่ซับซ้อน แต่เมื่อเด็กมีอายุประมาณ 2 ถึง 5 ปี จะพบว่าพฤติกรรมต่าง ๆ ทางอารมณ์ จะแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ดังที่เฮิร์ลอค (Hurlock) กล่าวว่า เด็กในวัยนี้จะมีลักษณะเป็นคนเจ้าอารมณ์ ฉุนเฉียว โกรธง่าย หวาดกลัวง่าย อิจฉาริษยาอย่างไม่มีเหตุผล และจะแสดงออกเพื่อระบายอารมณ์นั้น ๆ ทันที อย่างไม่มีการยับยั้ง อารมณ์เด็กจะรุนแรง และเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว เช่น ร้องไห้ แล้วหัวเราะได้ทันที อารมณ์ของเด็กจะสังเกตได้จากพฤติกรรมที่เขาแสดงออกมา เด็กจะไม่มีคั้งความรู้สึก แม้เด็กบางคนจะไม่แสดงอารมณ์ออกให้เห็นโดยตรง แต่ก็ทราบได้จากอาการบางอย่างในตัวเด็ก เช่น ความตึงเครียดอยู่ไม่เป็นสุข เหม่อลอย อึกอึก ประหม่าเป็นต้น นอกจากนี้เด็กแต่ละคนในวัยนี้มีระดับของอารมณ์ที่ไม่เหมือนกัน จะแปรเปลี่ยนไปเนื่องจากมูลเหตุหลายประการ เช่น ความแตกต่างกันในเรื่องสุขภาพ เพศ ลำดับที่การเกิด ฐานะทางเศรษฐกิจ การอบรมเลี้ยงดู สิ่งแวดล้อมอื่น ๆ และกระบวนการของพฤติกรรมทางอารมณ์อันสืบเนื่องมาจากวัยทารกและวัยเด็กเล็กเป็นต้น¹

จากที่ได้อธิบายมาแล้ว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจพฤติกรรมทางอารมณ์ของเด็กไทย โดยเฉพาะในวัยเด็กเล็ก

เนื่องจากเด็กเล็กยังช่วยเหลือตัวเองไม่ค่อยได้ ต้องอาศัยผู้ใหญ่ดูแลอย่างใกล้ชิด ขณะเดียวกันเด็กเริ่มมีประสบการณ์มากขึ้น ภูษามามากขึ้น อยากเรียนรู้ในสิ่งต่าง ๆ รอบ ๆ ตัว อีริกสัน (Erikson) กล่าวว่า เด็กวัยนี้ เป็นวัยของการเรียนรู้พบสิ่งแปลกและใหม่กับประสบการณ์รอบตัว เด็กจะมีการเรียนรู้ว่าโลกที่เขาอยู่เป็นเช่นไร

¹Hurlock, Child Development, 4th ed. p. 280.

เป็นโลกที่มีความสุข หรือเป็นโลกที่ไม่น่าอยู่มีแต่ความทุกข์ใจ ถ้าหากเรียนรู้ว่า โลกที่อยู่
 นั้นน่ารื่นรมย์ ก็จะกลายเป็นผู้ที่มองโลกแคในแง่ดี มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีอารมณ์
 แจ่มใสเบิกบาน ในทางตรงกันข้าม หากไม่มีประสบการณ์ที่มีความสุข ก็จะกลายเป็นผู้ที่
 มองโลกแคในแง่ร้าย ขาดความเชื่อมั่นไป พ่อแม่เป็นบุคคลสำคัญที่จะสร้างบุคลิกภาพให้
 แก่ลูกของตน ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับบุคคลในครอบครัว โดยเฉพาะพ่อแม่กับลูกใน
 ชั้นนี้ เป็นจุดเริ่มในการพัฒนาลักษณะอารมณ์ของบุคคล¹ อาร์ คัมบลิว ไวท์ (R.W.
 white) ก็ได้กล่าวถึงความสำคัญของระยะวิกฤติซึ่งอยู่ในช่วงอายุ 2 ถึง 3 ปี เป็นระยะ
 ที่การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการแสดงอารมณ์อย่างรู้ยอภาคเห็น และ
 ทักษะคติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ² และโบลบี (Bowlby) ได้ทำการศึกษาวิจัยพบว่า
 ในระยะวิกฤติ (อายุ 3 ปี) ถ้าเด็กไม่ได้รับความอบอุ่นจากพ่อแม่เลยจะทำให้เด็กมี
 พัฒนาการทางอารมณ์ที่ผิดปกติ และเด็กจะมีการแสดงออกทางอารมณ์อย่างรุนแรง การ
 แสดงอารมณ์อย่างรุนแรงบ่อยครั้ง จะทำให้ยากต่อการแก้ไข และนำไปสู่บุคลิกภาพที่
 ผิดปกติได้³ ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าสัมพันธ์ภาพระหว่างแม่กับลูก ในระยะที่ลูกมีอายุ 2-3 ปี
 จึงเป็นระยะวิกฤติที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพัฒนาทางอารมณ์ในวัยต่อไป ประกอบกับวัยนี้
 เป็นระยะที่แม่สามารถตั้งเกณฑ์และบอกเล่าพฤติกรรมทางอารมณ์ต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน

¹Erik H. Erikson, cited in Robert L. Watson, Psychology of the Child, 2d ed. (John Wiley & Sons: Toppan Co., 1965), p. 579.

²R.W. White, cited in John Nash, Developmental Psychology. A Psychological Approach (Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall, 1970), p. 142.

³J. Bowlby, cited in John Nash, Developmental Psychology: A Psychological Approach, p. 143.

นอกจากนี้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเฉพาะตัวแปรที่เนื่องมาจาก เพศ ลำดับที่การเกิด และฐานะทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางอารมณ์ของเด็กวัยนี้ เป็นสำคัญ และสาเหตุที่เลือกกลุ่มตัวอย่างจากชนบท เพราะว่าผลงานการวิจัยเกี่ยวกับเด็กในชนบทมีน้อยส่วนมากศึกษาในเมืองหลวง นอกจากนี้มีเหตุผลที่สำคัญประการหนึ่ง คือจากสถิติเกี่ยวกับประชากรของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2514 มีประชากรทั้งสิ้น 37,399,000 คน¹ และกองวางแผนกำลังคนสำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติได้ประเมินว่ามีประชากรในชนบท 18.7 ล้านคน หรือร้อยละ 83 และได้คาดว่าในปี 2519 จะมีประชากรในชนบทถึง 20.5 ล้านคน หรือร้อยละ 82 ของประชากรทั้งหมด² และผู้วิจัยได้ทราบว่ารองศาสตราจารย์ ดร.ประสาร มาลากุล และคณะ ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่องพัฒนาการทางบุคลิกภาพของเด็กเล็ก ซึ่งเป็นโครงการร่วมศึกษาวิจัยระหว่างประเทศไทย ญี่ปุ่น และฟิลิปปินส์ มีชื่อเรียกว่า Cross Cultural Study of Personality Development of Children: Ego formation and Mother-Child Interaction, 1975-1978 โดยทำการเก็บข้อมูล เฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะเก็บข้อมูลจากชนบท เพื่อให้ทราบถึงพฤติกรรมทางอารมณ์ของเด็กเล็กในชนบทได้มากขึ้น

¹ Chulalongkorn University, Institute of Population Studies, Population Growth in Thailand (Bangkok: The Cooperative Marketing and Purchasing Federation of Thailand, Printing Press Department, 1972), p. 1.

² อัครานนท์, "ฐานะความเป็นอยู่ของชาวชนบทไทย," วารสารสังคมศาสตร์ 8 (3 กรกฎาคม 2514): 158.

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจการรับรู้ของแม่ต่อการแสดงอารมณ์โกรธ กลัว คับข้องใจ อิจฉา ริษยา อยากรู้ อยากเห็น สนุกสนาน ร่าเริง และอารมณ์รัก ของเด็กเล็กในชนบท โดยจำแนกตามฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว เพศ และลำดับที่การเกิดของลูก
2. เพื่อสำรวจการรับรู้ของแม่ต่อสาเหตุการเกิดอารมณ์โกรธ กลัว คับข้องใจ อิจฉา ริษยา อยากรู้ อยากเห็น สนุกสนาน ร่าเริง และอารมณ์รัก ของเด็กเล็กในชนบท โดยจำแนกตามฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว เพศ และลำดับที่การเกิดของลูก
3. เพื่อสำรวจการรับรู้ของแม่ต่อวิธีแสดงอารมณ์โกรธ กลัว คับข้องใจ อิจฉา ริษยา อยากรู้ อยากเห็น สนุกสนาน ร่าเริง และอารมณ์รัก ของเด็กเล็กในชนบท โดยจำแนกตามฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว เพศ และลำดับที่การเกิดของลูก
4. เพื่อสำรวจปฏิกิริยาของแม่ต่อการแสดงอารมณ์โกรธ กลัว คับข้องใจ อิจฉา ริษยา อยากรู้ อยากเห็น สนุกสนาน ร่าเริง และอารมณ์รัก ของเด็กเล็กในชนบท โดยจำแนกตามฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว เพศ และลำดับที่การเกิดของลูก

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยเรื่องนี้มีจุดที่จะศึกษาสำรวจการรับรู้ของแม่ที่มีต่อพฤติกรรมทางอารมณ์ของลูกในแต่ละด้าน ซึ่งมีทั้งหมด 8 ด้านด้วยกันคือ อารมณ์โกรธ อารมณ์กลัว อารมณ์คับข้องใจ อารมณ์อิจฉา อารมณ์ริษยา อารมณ์อยากรู้ อยากเห็น อารมณ์สนุกสนาน ร่าเริง และอารมณ์รัก
2. กลุ่มตัวอย่างเป็นแม่ของเด็กเล็กในชนบทไทย ซึ่งเลือกมาจากตำบล ความภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ได้แก่ ภาคกลาง (ตำบลปากน้ำ อำเภอมะนัง จังหวัดระยอง : ตำบลบางค้อ ตำบลท่าทองกลาง ตำบลบางตลาด อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา : ตำบลคลองข่อย ตำบลบ้านเล็ก ตำบลท่าชุมพล อำเภโพนาราม จังหวัดราชบุรี) ภาคเหนือ (ตำบลริม ตำบลผาตอ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน : ตำบลหนอง-พยอม ตำบลคงกะขบ อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ตำบล

เมืองหงส์ อำเภोजตุรพักตรพิมาน ตำบลเวียง อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดร้อยเอ็ด) จำนวน 200 คน เป็นแม่ซึ่งมีลูกที่มีอายุระหว่าง 2 ปี 3 เดือน ถึง 3 ปี 5 เดือน โดยจำแนกกลุ่มตัวอย่างตามฐานะทางเศรษฐกิจ (สูงและต่ำ) เพศ (ชายและหญิง) ลำดับที่การเกิดของลูก (คนโตและคนรอง) ให้มีสัดส่วนเท่า ๆ กัน

3. ระยะเวลาที่ทำการวิจัย เริ่มตั้งแต่เดือนมกราคม-เมษายน 2521 โดยใช้เวลาในการเดินทางเก็บข้อมูลเป็นเวลา 1 เดือนเต็ม และใช้เวลาในการวิเคราะห์ สรุปผล เขียนวิทยานิพนธ์ เสร็จสิ้นกินเวลาทั้งหมด 4 เดือนเต็ม

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. แบบสอบถามพฤติกรรมทางอารมณ์ ใช้สำรวจการรับรู้ของแม่ต่อการแสดงอารมณ์ของลูก การรับรู้ของแม่ต่อสาเหตุการเกิดอารมณ์ของลูก การรับรู้ของแม่ต่อวิธีการแสดงอารมณ์ของลูก และปฏิกิริยาของแม่ต่อการแสดงอารมณ์ของลูกได้
2. กลุ่มตัวอย่างที่สุ่มมาเพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นตัวแทนแม่ของเด็กเล็กในชนบทได้

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

อารมณ์	หมายถึงสภาพของจิตใจที่ถูกรบกวน ซึ่งนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมออกมาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น หัวเราะ ร้องไห้ กระตืบเท้า เป็นต้น
พฤติกรรมทางอารมณ์	หมายถึง การแสดงออกของสภาพจิตใจ ซึ่งถูกรบกวน เช่น แม่แสดงความรักนอင့်ด้วยการอุ้มเอาใจ ที่แสดงความไม่พอใจด้วยการร้องไห้ เรียกร้องความสนใจ "การร้องไห้" เป็นพฤติกรรมทางอารมณ์ซึ่งสะท้อนให้เห็นสภาพของจิตใจที่หวนไหว เนื่องจากอารมณ์เรี่ยราด เป็นต้น
เด็กเล็ก	หมายถึง เด็กซึ่งมีอายุระหว่าง 2 ปี 3 เดือน ถึง 3 ปี 5 เดือน

ชนบท	หมายถึง ภูมิสำเนาของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งอยู่ห่างไกลจาก ความเจริญ ไม่มีน้ำประปา ไม่มีไฟฟ้าใช้
ตามการรับรู้ของแม่	หมายถึง การรับรู้พฤติกรรมของลูกผ่านการสังเกตของแม่
เพศ	หมายถึง เพศชาย และเพศหญิง
ลำดับที่การเกิด	หมายถึง ลูกคนโต และลูกคนรอง
ลูกคนโต	หมายถึง ลูกคนแรก
ลูกคนรอง	หมายถึง ลูกซึ่งมีลำดับที่การเกิดรองจากลูกคนแรก ซึ่ง อาจเป็นลูกคนที่ 2, 3 หรือคนสุดท้าย
ฐานะทางเศรษฐกิจ	หมายถึง รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม (1) กลุ่มฐานะทางเศรษฐกิจสูง หมายถึงกลุ่มซึ่งมีรายได้ เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า 1,000 บาทขึ้นไป (2) กลุ่มฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ หมายถึงกลุ่มซึ่งมีรายได้เฉลี่ย ต่อเดือนตั้งแต่ 1,000 บาทลงมา
อารมณ์โกรธ	หมายถึง สภาพของจิตใจ ซึ่งเกิดความรู้สึกขุ่นเคือง เนื่องจาก ถูกคุกคาม ถูกทำร้าย หรือถูกขังใจ
อารมณ์กลัว	หมายถึง สภาพของจิตใจ ซึ่งเกิดความขลาด ตระหนกตกใจ
อารมณ์คับข้องใจ	หมายถึง สภาพของจิตใจ ซึ่งเกิดความอึดอัดตันใจ เนื่องจาก เป้าหมายที่ต้องการไม่ได้รับการตอบสนอง
อารมณ์อิจฉา	หมายถึง สภาพของจิตใจ ซึ่งเกิดความไม่พอใจบุคคลอื่น ซึ่ง บุคคลนั้นเป็นเจ้าของสิ่งต่าง ๆ ที่ตนปรารถนา แต่ตนไม่ สามารถเป็นเจ้าของสิ่งนั้น
อารมณ์ริษยา	หมายถึง สภาพของจิตใจ ซึ่งเกิดความรู้สึกโกรธเคือง เนื่องจาก บุคคลที่ตนรักไปแสดงความรักต่อบุคคลอื่น

อารมณ์อย่างรู้สึกรู้หายากเห็น หมายถึง สภาพของจิตใจ ซึ่งเกิดความรู้สึก สงสัย ในสิ่งแปลกใหม่ หรือลึกลับ เป็นต้น

อารมณ์สนุกสนานร่าเริง หมายถึง สภาพของจิตใจ ซึ่งเกิดความเบิกบาน ชบชื่น

อารมณ์รัก หมายถึง สภาพของจิตใจ ซึ่งเกิดความรู้สึกห่วงใยอนุเคราะห์ความรู้สึกของอีกฝ่าย มีความรู้สึกอ่อนโยน เอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งนำไปสู่ความผูกพันอันละเอียดอ่อนและลึกซึ้ง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้เข้าใจพฤติกรรมทางอารมณ์ของเด็กเล็กในชนบทไทย
2. เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุง การอบรมเลี้ยงดู และส่งเสริมพัฒนาการของ เด็กเล็กในชนบทต่อไป
3. เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัย เป็นแนวทาง ไปศึกษาปัญหาพัฒนาการของ เด็กเล็ก

แนวคิดและผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พฤติกรรมทางอารมณ์ที่พบกันมากในเด็กวัย 2 ขวบ 3 เดือน ถึง 3 ขวบ 5 เดือน มีทั้งหมด 8 ด้านด้วยกัน ซึ่งผู้วิจัยจะขอลดตามลำดับความถี่ไปกับผลงานการวิจัยแต่ละด้าน

1. อารมณ์โกรธ (Anger)

เฮอร์ลอค (Hurlock) กล่าวว่า การแสดงอารมณ์โกรธ เป็นวิธีที่ผิดที่สุดสำหรับเด็ก ที่จะเรียกร้องความสนใจ หรือทำให้ได้รับสิ่งต่าง ๆ สมความปรารถนา เด็กแต่ละคนเมื่อมีอารมณ์โกรธ จะมีพฤติกรรมการแสดงออกแตกต่างกัน โดยเฉพาะเด็กในวัยก่อนเข้าเรียน จะมีลักษณะการแสดงอารมณ์โกรธที่รุนแรง (Temper Tantrum) และแสดงออกด้วยการต่อยคนบุคคลหรือสิ่งต่าง ๆ จะทำลายอาคารหรือพรอมที่จะทำร้ายทุกคนไม่ว่าด้วยวิธีใดก็ตาม เช่น เตะ ต่อย กัด เป็นต้น อารมณ์เช่นนี้เมื่อเกิดขึ้น

จะกินเวลาไม่เกิน 5 นาที และจะมีความรุนแรงสูงสุดในเด็กเล็กอายุ 3 ปี¹

เจอร์ซิลด์ (Jersild) ได้อธิบายถึงสาเหตุที่ทำให้เด็กมีอาการโกรธรุนแรง มากน้อยต่างกันดังนี้:-

1. สิ่งแวดล้อมในบ้าน หรือที่โรงเรียน มีบทบาทสำคัญในการกำหนดความรุนแรงของอารมณ์โกรธ เด็กซึ่งมีพี่น้องหลายคน จะมีการแสดงออกของอารมณ์โกรธรุนแรงมากกว่าลูกคนเดียว หรือเด็กซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับคนที่อารมณ์เสื่อง่าย จะมีพัฒนาการเป็นคนเจ้าอารมณ์มากกว่าเด็กซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับบุคคลที่มีอารมณ์เย็น
2. ระเบียบวินัยและการอบรมเลี้ยงดู มีอิทธิพลต่อการแสดงออกของอารมณ์โกรธ เด็กซึ่งถูกลงโทษเสมอ จะเป็นเด็กซึ่งมีการแสดงอารมณ์โกรธอย่างรุนแรง นอกจากนี้ความคาดหวังจะเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กให้เป็นไปในแบบที่ต้องการ จะกระตุ้นให้เด็กมีอาการโกรธรุนแรงขึ้น
3. ความคับข้องใจ เนื่องจากความต้องการของเด็กไม่ได้รับการตอบสนอง ถูกห้าม ไม่ให้ทำในสิ่งที่ต้องการ หรือต้องการให้สังคมยอมรับ แต่ถูกปฏิเสธ หรือต้องการความรัก แต่ได้รับน้อยไป จึงทำให้มีอาการโกรธ และขมขื่นใจ นำไปสู่พฤติกรรมที่ก้าวร้าวรุนแรงในที่สุด²

นอกจากนี้ การแสดงอารมณ์โกรธที่สำคัญ สรุปได้ 2 รูปแบบคือ

1. การแสดงความก้าวร้าวต่อบุคคลที่ทำให้เขาโกรธ หรือต่อสิ่งของทันที หรือเด็กอาจแสดงอารมณ์โกรธในรูปแบบของพฤติกรรมที่เป็นที่ยอมรับของสังคมโดยการตำหนิตนเอง

¹ Hurlock, Child Development, 4th ed. p. 292.

² Arthur T. Jersild, Child Psychology, 6th ed. (New Jersey: Prentice-Hall, 1968), pp. 192-205.

2. การยับยั้งการแสดงออก โดยการเจียมเฉย เด็กทารกอารมณ์โกรธไว้¹

ผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นาคราช (Nagarathna) ได้ทำการวิจัยเรื่องอารมณ์โกรธ อารมณ์กลัว การยิ้มและหัวเราะของเด็กโดยใช้เด็กเล็กอายุระหว่าง 10 เดือน ถึง 66 เดือน เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ไมซอร์ (Mysore) ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แม่ของเด็ก พบว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้เด็กมีอารมณ์โกรธ เนื่องจากไม่ได้รับการตอบสนองเรื่องอาหารและขนม ถูกขัดใจหรือห้ามมิให้ทำในสิ่งที่ต้องการ และเรื่องที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์ภาพระหว่างเพื่อน นอกจากนี้เด็กชายมีแนวโน้มที่จะแสดงอารมณ์โกรธบ่อยครั้ง เมื่อไม่สามารถตอบสนองความต้องการของตน สำหรับเด็กหญิง จะแสดงอารมณ์โกรธมากกว่าเด็กชาย เมื่อไม่ได้รับการตอบสนองเรื่องอาหารและขนม และถูกขัดใจเรื่องการเล่น²

กู๊ดอินท์ (Goodenough, 1931) ได้ทำการศึกษาวิจัยพฤติกรรมการแสดงอารมณ์โกรธของเด็ก โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แม่ของเด็กเล็กอายุระหว่าง 7 เดือน ถึง 7 ปี และ 10 เดือน จำนวน 45 คน พบว่าสาเหตุที่ทำให้เด็กมีอารมณ์โกรธคือการถูกบังคับให้ใส่เสื้อผ้า ถูกควบคุมการขบเคี้ยว ถูกบังคับให้เข้านอน และห้ามมิให้เด็กทำในสิ่งที่ต้องการ มีอัตราร้อยละ 70 ถูกขู่ คุก ลงโทษ มีอัตราร้อยละ 20 และสาเหตุจากสัมพันธ์ภาพกับเพื่อน เช่น เพื่อนขัดใจ ทะเลาะกับเพื่อน มีอัตราร้อยละ 10 นอกจากนี้

¹ Ibid., p. 207.

² B. Nagarathna, "A Study of the Emotional Life of Children with Special Reference to fear Anger and Laughter" (Master's Thesis, Department of Psychology, Graduate School, Mysore University, (n.d.)), pp. 15-22.

พบว่า เด็กอายุ 2 ขวบ จะแสดงอารมณ์โกรธไม่ต่างกันระหว่างเพศชายและหญิง โดยมีพฤติกรรมการแสดงออกด้วยการกรีดเสียงร้องไห้ ตะ หรือหายใจลึก ๆ มีอัตรา ร้อยละ 56 บางครั้งเด็กจะใช้วิธีต่าง ๆ หรือภาษาในการแสดงอารมณ์โกรธ มีอัตรา ร้อยละ 14 และจะแสดงออกในรูป เก็บกด เจ็บใจ เพื่อหลีกเลี่ยงการลงโทษ หรือ ไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม มีอัตรา ร้อยละ 30 กูดีนัฟ (Goodenough) ยังเปรียบเทียบ พฤติกรรมการแสดงออกเมื่อมีอารมณ์โกรธระหว่างเพศหญิงและชาย พบว่าในเพศหญิง จะแสดงออก ร้อยละ 11.5 ในเพศชาย ร้อยละ 10.4 จะเห็นได้ว่า เพศหญิงเมื่อมี อารมณ์โกรธจะแสดงออกมากกว่าเด็กชาย¹

2. อารมณ์กลัว (Fear)

ผลจากการศึกษาวิจัยของนักจิตวิทยาหลายท่าน พบว่า วุฒิภาวะ และ การเรียนรู้ มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการเกิดอารมณ์กลัวของเด็ก การที่เด็กเกิด อารมณ์กลัวขึ้น วัตสัน (Watson) อธิบายว่าเกิดจากการวางเงื่อนไขของพ่อแม่ที่มีต่อ เด็ก เช่น การชู้ การสร้างจินตนิยายหลอก หรือการถ่ายทอดอารมณ์กลัวของพ่อแม่ ให้แก่เด็กเป็นต้น สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เด็กค่อย ๆ เรียนรู้ และแสดงอารมณ์กลัวออกมา ในรูปแบบต่าง ๆ²

เฮบบ (Hebb, 1946) ได้ทำการศึกษารวสิ่งต่าง ๆ และสถานการณ์ ซึ่งก่อให้เกิดความกลัวของลิงชิมแปนซี (chimpanzees) โดยใช้การสังเกตเป็นเวลา

¹ F.L. Goodenough, "Anger in Young Children," cited in Paul Thomas Young, Understanding your Feelings and Emotions (Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1975), p. 76-77.

² K.T. Strongman, The Psychology of Emotion (London: New York: Sydney: Toronto: John Wiley and Sons, 1973), pp. 68-109.

30 วินาทีต่อครั้ง และสร้างสถานการณ์ทดลองขึ้น โดยเสนอวัตถุต่าง ๆ 5 ชนิดคือ กระโหลกศีรษะ งูขี้เห็ง ศีรษะลิง ใบหน้าลิงชิมแปนซีซึ่งทำด้วยปูนพลาสเตอร์ และศีรษะมนุษย์ พบว่า สถานการณ์ซึ่งเราให้เกิดอารมณ์กลัว จะมีลักษณะเป็นสถานการณ์ที่แปลกไม่เข้าใจ และสัมพันธ์กับประสบการณ์ในอดีต เฮบบ์ (Hebb) เชื่อว่าเด็กเล็ก ก็เหมือนลิงชิมแปนซี จะแสดงอารมณ์กลัวต่อสิ่งเร้าที่เกิดขึ้นทันทีที่เห็นหรือไม่คาดฝัน เช่น เสียงคัง การชกจิ้งหะที่เห็นทันที นอกจากนั้นพบว่า อารมณ์กลัวไม่ได้เกิดจากการเรียนรู้ แต่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ (Spontaneously) ซึ่งผลการวิจัยนี้แตกต่างจากผลการวิจัยของ วัตสัน (Watson)¹

ซูเบค และโซลเบิร์ก (Zubeck and Solberg) ได้บรรยายลักษณะสิ่งเร้าซึ่งก่อให้เกิดอารมณ์กลัว ดังนี้คือ

1. สิ่งเร้าที่เกิดขึ้นทันทีที่เห็น หรือเกิดขึ้นโดยไม่คาดฝัน เป็นลักษณะสำคัญซึ่งก่อให้เกิดการแสดงอารมณ์กลัว เช่น เสียงโดยตัวของมันเอง ไม่ทำให้เกิดอารมณ์กลัว แต่ถาเสียงนั้นเกิดขึ้นทันทีที่เห็น จะกระตุ้นให้เกิดอารมณ์กลัวได้

2. ความแปลกใหม่ เช่น เด็กอาจจะกลัวพ่อ เมื่อเห็นพ่อสวมใส่เสื้อผ้าใหม่เป็นต้น²

สำหรับสาเหตุของการเกิดอารมณ์กลัว เฮิร์ลอค (Hurlock) ได้อธิบายดังนี้

¹ D.O. Hebb, "Emotion in Man and Animal: An analysis of the Intuitive Process of Recognition," Psychological review, 53 (1946), pp. 88-104.

² J.P. Zubeck, and P.A. Solberg, Human Development (New York: McGraw-Hill Book Co., 1954), p. 70.

1. เกิดจากการวางเงื่อนไข เช่นกลัวเครื่องบิน เนื่องจากเห็นเครื่องบินที่โร มีเสียงดังทุกครั้ง ต่อมาเพียงเห็นเครื่องบินเท่านั้น ก็เกิดอาการงัดหัว หรือเด็กเคยได้รับประสบการณ์ที่ไม่มีความสุข เช่น กลัวทันตแพทย์ กลัวโรงพยาบาล
2. เกิดจากการเลียนแบบ โดยเลียนแบบพฤติกรรมความกลัวของพ่อแม่ พี่น้องหรือเพื่อน ๆ
3. เกิดจากจินตนาการ แม้ว่าจะไม่เคยได้รับประสบการณ์โดยตรงที่ทำให้เกิดอาการงัดหัว แต่เด็กอาจสร้างจินตนาการ ทำให้เกิดอาการงัดหัวได้¹

004943

บี. คริสแนน (B. Krisnan) กล่าวว่าอาการงัดหัวเป็นสิ่งที่มิประโยชน์สำหรับมนุษย์โบราณ เพราะว่าช่วยให้มนุษย์มีชีวิตอยู่รอด แต่ปัจจุบันนี้อาการงัดหัวไม่ช่วยให้การปรับตัวในชีวิตประจำวันดีขึ้น แต่กลับสร้างให้มีความเครียดทางอารมณ์มากขึ้น ฉะนั้นอาการงัดหัวต่าง ๆ จึงควรได้รับการแก้ไขให้ถูกต้องดังนี้

1. หลีกเลี่ยงสภาพการณ์ที่ทำให้เกิดอาการงัดหัว แต่วิธีนี้อาจมีผลเสียต่อเด็กบ้าง เพราะว่า เมื่อโตขึ้นเด็กอาจจะไม่สามารถเผชิญและแก้ปัญหาในชีวิตได้
2. การสร้างความรู้สึกให้คุ้นเคยกับสิ่งที่ทำให้เกิดอาการงัดหัว เช่น เด็กกลัวน้ำ พ่อแม่จะเพิ่มการกระตุ้นให้เด็กเล่นน้ำ เพื่อที่จะได้คุ้นเคย หรืออาจใช้วิธีเล่านิทาน ซึ่งมีสิ่งที่เด็กกลัว เช่น ผี ด้วยความคิดว่า ถ้าเด็กได้คุ้นเคย หรือฟังบ่อย ๆ อาจช่วยลดความกลัวได้ อย่างไรก็ตามวิธีนี้ใช้ไม่ได้ผลนัก เพราะว่าเด็กยังเล็กเกินไปที่จะเข้าใจ
3. การเบนสิ่งเร้าที่ทำให้เกิดอาการงัดหัวด้วยสิ่งเร้าใหม่ที่ทำให้เกิดความพอใจ เช่น เด็กกลัวการเข้าสังคม พ่อแม่อาจฝึกให้เด็กสนใจการร้องเพลง และเต้นรำ ซึ่งอาจจะช่วยลดความกลัวได้
4. การยกตัวอย่างให้เลียนแบบ เช่น เด็กกลัวแมว พ่อแม่อาจยกตัวอย่างให้ดูเพื่อน ๆ ซึ่งชอบเล่นกับแมว วิธีนี้จะช่วยให้เด็กมีความมั่นใจ และกำจัดอาการงัดหัวได้

¹ Hurlock, Child Development, pp. 292-295.

5. การวางเงื่อนไขโดยตรง เป็นวิธีที่ดีที่สุดในการกำจัดอารมณ์กลัวที่เกิดขึ้น โดยนำสิ่งที่เด็กกลัว เข้าคู่กับสถานการณ์ที่เด็กพอใจ บ่อยครั้ง จะทำให้เด็กหายกลัวได้¹

สำหรับพ่อแม่บางคนอาจเห็นเป็นเรื่องขบขัน เมื่อเด็กแสดงอารมณ์กลัว พฤติกรรมของพ่อแม่เช่นนี้ จะทำให้เด็กไม่กล้า แสดงอารมณ์กลัวออกมาแต่จะเก็บกดอารมณ์กลัว เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกเยาะเย้ย ซึ่งมีอันตรายอย่างยิ่งต่อสุขภาพจิตของเด็ก การเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงอารมณ์กลัวอย่างรุนแรงจะดีกว่า เพราะว่าจะช่วยให้เด็กจะลดความรุนแรงของอารมณ์ใดบาง

ผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง
ต่างประเทศ

บรูค (Brooks, 1930) ได้ทำการศึกษาวิจัยสิ่งเร้าที่ทำให้เกิดอารมณ์กลัว กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กอายุระหว่าง 6 ถึง 10 ปี โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ ผลงานวิจัยพบว่า สิ่งเร้าที่เด็กกลัวได้แก่ เลือด ผี ความตาย ซากศพ ฟันแหลม ความมืด และความวุ่นวาย มากน้อยตามลำดับ² เจอร์ซิลด์ (Jersild, 1951) ได้ทำการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบอารมณ์กลัวระหว่างเด็กอายุ 5 ถึง 6 ปี กับ 12 ปี โดยการใช้วิธี

¹ B. Krishnan, cited in Robert L. Watson and Henry Clay Lindgren, Psychology of the Child (New York: John Wiley and Sons, 1973), pp. 273-280.

² P.D. Brooks, Child Psychology. (London: Methuen and Co., 1930), pp. 72-80.

สัมพันธ์เช่นเดียวกัน ผลการวิจัยสอดคล้องกับบุรุก และไม่พบความแตกต่างระหว่างวัย¹

วีดาเวลลี (Vedavalli, 1952) ได้ทำการศึกษารวบรวมกลัวในวัยเด็กของนิสิตวิทยาลัยแห่งหนึ่ง จำนวน 80 คน เป็นชาย 40 คน หญิง 40 คน โดยการให้ระลึก (recall) ถึงสิ่งที่กลัวในวัยเด็ก พบว่าสิ่งเร้าที่ทำให้เกิดอารมณ์กลัวบ่อยที่สุด คือ ผี ความมืด งู ขอตาน ฟาร์มอง ฟาร์มแลบ ชโฌม หนอน และกรู นอกจากนี้สิ่งเร้าที่ทำให้เด็กเกิดอารมณ์กลัวเป็นบางครั้ง มีสัตว์ป่า น้ำ คนแปลกหน้า ไฟ พ่อแม่ เสียงคัง และซากศพ เป็นต้น และเพศชายมีแนวโน้มจะแสดงอารมณ์กลัวมากกว่าเพศหญิง² ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของนาคราษ (Nagarathna) ที่พบว่าเด็กชายจะแสดงอารมณ์กลัวคือเสียงที่ไม่คาดฝัน และความมืดมากกว่าเด็กหญิง โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กเล็ก อายุระหว่าง 10 ถึง 66 เดือน จำนวน 31 คน จากครอบครัวชั้นกลาง³

มาวเรอ (Maurer) ได้ทำการศึกษาวิจัยสาเหตุที่ทำให้เด็กมีอารมณ์กลัวกลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กอายุ 5 ถึง 14 ปี จำนวน 130 คน เป็นชาย 91 คน และหญิง 39 คน จากครอบครัวฐานะทางเศรษฐกิจระดับกลางและต่ำ โดยควบคุมระดับสติปัญญาของเด็กให้มีระดับสติปัญญาอยู่ระหว่าง 80 ถึง 144 ด้วยแบบทดสอบวัดสติปัญญาของ

¹ Arthur T. Jersild, Emotional Development in C.E. Skinner Educational Psychology, 3d ed. (New York: Prentice-Hall, 1951), p. 12-13.

² H.G. Vedavalli, "An Experimental Study of Children's Emotion with Specific Reference to Fear" (Master's Thesis, Mysore University, (n.d.)), p. 37.

³ Nagarathna, "A Study of the Emotional life of Children with Special Reference to Fear, Anger and Laughter, p. 25.

เวคเลอร์ (Wechsler Intelligence Scale for children) แล้วใช้วิธี
การสัมภาษณ์เด็กเหล่านี้ ผลจากการวิจัยพบว่า สาเหตุที่ทำให้เกิดอารมณ์กลัวมีดังนี้คือ

1. สัตว์ป่า ไคแก่ งู สิงโต เสือ หมี เป็นสิ่งเร้าที่ทำให้เด็กอายุ 5 ถึง
6 ปี กลัวมากที่สุด (80%) แต่สำหรับเด็กอายุ 5 ถึง 6 ปี ซึ่งมีอายุจิตเท่ากับเด็กอายุ
12 ปี พบว่าเด็กจะไม่กลัวอะไรเลย

2. จินตนาการของตัวเอง พบว่าจำนวนหนึ่งในสามของเด็กอายุต่ำกว่า
7 ปี จะกลัวปีศาจ ความมืด แต่เด็กอายุ 7 ปี ขึ้นไปจะไม่กลัวสิ่งเหล่านี้อีกเลย

3. จากคำสั่งสอนของพ่อแม่ ไคแก่ เชื้อโรค การจรรยา การลักพาเป็นต้น

มีข้อที่น่าสังเกตพบว่า เด็กไม่กลัวถึงอารมณ์กลัวอันเนื่องจากการลงโทษ
และระเบียบวินัยของพ่อแม่ แต่ถามว่าเด็กกลัวการลงโทษไหม เด็กจะตอบว่ากลัว¹

เฮอร์ลอค (Hurlock, 1972) ได้ทำการศึกษาวิจัยอารมณ์กลัวของเด็ก
พบว่าอารมณ์กลัวเปลี่ยนไปทุกช่วงอายุ และมีความแตกต่างระหว่างเพศในการกลัว
สิ่งต่าง ๆ โดยเด็กหญิงจะกลัวงู และมดต่าง ๆ แต่เด็กชายจะถูกมองว่าเป็นผู้หญิงถ้า
กลัวสิ่งเหล่านี้ และสภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัวที่ต่างกันจะมีผลต่อการแสดงออก
อารมณ์กลัวโดยเด็กที่มาจากครอบครัวชั้นต่ำจะแสดงอารมณ์กลัวอย่างรุนแรง แต่การแสดง
อารมณ์กลัวของเด็กจากครอบครัวชั้นสูง จะมีความรุนแรงน้อยกว่า²

---

¹ Adah Maurer, cited in Ellis D. Evans, Children: Readings
in Behavior and Development (New York: Holt, Rinehart and
Winston, 1969), pp. 431-443.

² Hurlock, Child Development, p. 299.

ในประเทศ

ประมวล ทิคคินสัน (2500) ได้ทำการศึกษาวิจัย ผลของการวาดภาพฝันคือฝันร้ายของเด็ก เพื่อศึกษาเกี่ยวกับความฝันของเด็ก โดยมีแนวคิดว่าจะช่วยให้เข้าใจพัฒนาการทางอารมณ์ และสังคมของเด็ก กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กชาย 134 คน และเด็กหญิง 130 คน จากโรงเรียน 4 แห่งในพระนคร ผู้ทดสอบใช้วิธีทดสอบเป็นหมู่โดยแจกกระดาษเปล่าให้นักเรียน คนละ 2 แผ่น เพื่อให้เด็กวาดภาพเรื่องราวที่เคยฝัน ให้วาดฝันดีในกระดาษแผ่นแรก และฝันร้ายในแผ่นที่สอง ผลการวิจัยที่สำคัญ ๆ พบว่า ฝันร้ายเกี่ยวกับผีต่าง ๆ ปรากฏว่ามีจำนวนความถี่สูงสำหรับทุกชั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างชั้นประถมปีที่ 2 และประถมปีที่ 3 ฝันร้ายเกี่ยวกับถูกคนหรือสัตว์คุกคาม หรือทำร้ายมีน้อยในชั้นเด็กเล็ก และเพิ่มขึ้นอย่างน่าสังเกตในชั้นประถมปีที่ 4 ความหวาดกลัวของเด็กระดับโต และเด็กชั้นเล็กออกมาในรูปแตกต่างกัน คือเด็กชั้นโตกลัวสิ่งที่เห็นจริง เห็นจัง เช่น กลัวสัตว์ที่พบเห็นจริง ๆ ในชีวิตมากกว่าเด็กชั้นเล็ก ส่วนเด็กชั้นเล็ก กลัวสิ่งที่อยู่ในความคิดฝัน เช่น ผีต่าง ๆ มากกว่าเด็กชั้นโต¹

อ่ำไพ อินฟ้าแสง และสมพร บัวทอง (2504) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องความกลัวของเด็กไทย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมปีที่ 1 ในโรงเรียนในหมู่บ้าน 3 แห่ง จำนวน 135 คน เพศชาย 65 คน เพศหญิง 70 คน อายุระหว่าง 7 ถึง 10 ปี ใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่า สิ่งที่ทำให้เด็กกลัวได้แก่ สัตว์ต่าง ๆ สถานการณ์ที่น่ากลัว เช่น คนแปลกหน้า อุบัติเหตุ การลงโทษของบิดามารดา หรือญาติผู้ใหญ่เป็นต้น สิ่งที่เป็นธรรมชาติ เช่น ฟาร์ม ฟาร์ม สิ่งนอกเหนือธรรมชาติ เช่น ผี นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กในวัยนี้มีความกลัวที่ไม่สมเหตุสมผลอยู่มาก ซึ่งพบในกลุ่มเด็กในหมู่บ้านชนบทมากกว่าในกลุ่มเด็กในจังหวัดพระนคร ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า บิดามารดาของเด็ก ตลอดจนครู

¹ ประมวล ทิคคินสัน, รายงานการวิจัย ฉบับที่ 6 ของสถาบันระหว่างชาติ สำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก (25 ส.ค. 2509), หน้า 3-4.

และผู้ใหญ่อื่น ๆ ในหมู่บ้าน มิได้ให้ความรู้ความเข้าใจที่แท้จริงเกี่ยวกับสิ่งที่ควรกลัวหรือไม่ควรกลัว นอกจากเด็กจะไม่ได้รับการอบรมสั่งสอนให้มีความเข้าใจที่ถูกต้องแท้จริงแล้ว ยังมีหลักฐานซึ่งได้จากการสัมภาษณ์มารดาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก แสดงว่าบิดามารดา และญาติผู้ใหญ่ มักใช้สิ่งที่เด็กกลัวเป็นเครื่องขู่บังคับ ให้เด็กปฏิบัติตนหรือกระทำในสิ่งที่ตนต้องการอีกด้วย¹

3. อารมณ์คับข้องใจ (Frustration)

นักทฤษฎีทั้งหลายโดยทั่วไป ให้คำจำกัดความว่าความคับข้องใจ (Frustration) ว่าเป็นภาวะซึ่งทำให้เกิดความอึดอัด เนื่องจากพฤติกรรมที่ไปสู่เป้าหมายถูกขัดขวางหรือถูกทำลาย ทำให้สูญเสียโอกาสที่จะได้รับความพึงพอใจ

จากการให้คำจำกัดความเช่นนี้ จึงสามารถพบภาวะที่มีอารมณ์คับข้องใจได้ทุกวัย แม้แต่ในวัยทารก และถ้าหากไม่ได้รับการแก้ไขให้ถูกต้องอาจนำไปสู่พฤติกรรมที่ผิดปกติได้ ดังที่ลอต (Lott) กล่าวไว้ว่า "เด็กบางคนมีความคับอกคับใจ แต่เก็บซ่อนไว้ไม่ปรากฏออกมาให้เห็น ทำให้เกิดความอึดอัดภายในจิตใจ เมื่อเก็บไว้นานเข้า โดยไม่มีการระบายอารมณ์บางอย่างจะทำให้เกิดโรคประสาท หรือกลายเป็นคนเจ้าอารมณ์"²

มูสเซน คองเกอร์ คาแกน (Mussen Conger Kagan) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการเกิดอารมณ์คับข้องใจ ดังนี้

1. อุปสรรคต่าง ๆ จากภายนอกมายังยังทำให้ไม่สามารถสนองเป้าหมายที่ต้องการ เช่น เด็กอยากได้อุปกรณ์ ซึ่งวางอยู่บนตู้สูงเกินกว่าจะเอื้อมถึง และไม่มีใคร

¹ อ่ำไพ อินฟ้าแสง และสมพร บัวทอง, "ความกลัวของเด็กไทย," รายงานการวิจัย ฉบับที่ 6 ของสถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก (2509), หน้า 9-12.

² George M. Lott, The Story of Human Emotions (New York: Ronald Press Co., 1971), p. 77.

สนใจ ที่จะช่วยสนองความต้องการของเด็กได้ เป็นต้น

2. เนื่องจากเกิดการขัดแย้งภายในใจ จากการที่คงคัดสินใจเลือกตอบสนองเพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งไม่พอใจทั้ง 2 อย่าง เช่น ลูกป่วยแม่บอกว่าลูกต้องฉีดยา หรือรับประทานยา เป็นต้น

3. เนื่องจากไม่สามารถสนองความต้องการของตนเอง ซึ่งเนื่องมาจากฐานะทางเศรษฐกิจไม่อำนวย เช่นอยากจะมีของเล่นเหมือนเพื่อนซึ่งตนไม่มี จึงอาจทำให้เกิดความกังวล นำไปสู่ความคับข้องใจ ทำให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าวได้¹

โคร และโคร (Crow and Crow, 1956) กล่าวว่า สถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งทำให้เกิดความคับข้องใจ ปกติจะมีผลชั่วคราว ขณะที่เกิดขึ้นจะสร้างความเครียด และทำให้มีอารมณ์หงุดหงิด นอกจากนี้บางครั้งมีสาเหตุมาจากสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้แก่ วัฒนธรรม ระบบของสังคม การแสดงพฤติกรรมคล้อยตามความต้องการของสังคม เช่น ระเบียบวินัยที่เข้มงวด ลักษณะทางเศรษฐกิจ มีส่วนสำคัญไม่น้อยที่ทำให้เด็กเกิดอารมณ์หงุดหงิด เนื่องจากต้องการมีความเท่าเทียมเพื่อน ๆ การตั้งระดับความคาดหวังต่าง ๆ มีผลต่อการปรับตัว เช่น เด็กบางคนมีความรู้สึกที่ตัวเองต่ำต้อย จึงทำให้เขามีพฤติกรรมแบบเก็บตัวไม่ยอมเข้าร่วมกิจกรรมกับบุคคลอื่น ๆ เนื่องจากกลัวความล้มเหลวจะเกิดขึ้น ความรู้สึกเหล่านี้จะพัฒนาที่ละเล็กที่ละน้อยไปสู่ความคับข้องใจได้ ในทางตรงข้าม เด็กที่รู้สึกว่าตนเองเป็นคนสำคัญจะแสดงออกในรูปของความก้าวร้าว ซึ่งอาจพัฒนาไปสู่ความคับข้องใจได้เช่นกัน²

¹ Paul Henry Mussen, John Janeway Conger and Jerome Kagan, Child Development and Personality, 3rd ed. (New York: Harper and Row, 1969), p. 331.

² Lester D. Crow and Alice Crow, Understanding Our Behavior, The Psychology of Personal and Social Adjustment. (Brooklyn College: New York, 1956), pp. 128-153.

นอกจากนี้ โคร และโคร (Crow and Crow) ยังได้กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการในการแสดงพฤติกรรมคัมขงใจ

1. อายุ มีผลต่อรูปแบบการแสดงออกแตกต่างกัน เด็กเล็กเมื่อมีความคัมขงใจ จะแสดงลักษณะอารมณ์รุนแรง เด็กจะแสดงอารมณ์อย่างเปิดเผย แต่เมื่อโตขึ้น เด็กเรียนรู้ที่จะควบคุมอารมณ์ความยุ่งยากต่าง ๆ ไว้ในใจ และแสดงออกในวิธีทางที่เป็นที่ยอมรับของสังคม ฉะนั้นเมื่อเด็กโตขึ้น ความกัมขงใจต่าง ๆ มีแนวโน้มที่ถูกซ่อนไว้มากกว่าการแสดงออกโดยเปิดเผย

2. สุขภาพของร่างกาย ความเจ็บป่วย ทำให้อารมณ์หงุดหงิด บางครั้งยากที่จะควบคุมอารมณ์ เช่น เมื่อรู้สึกโกรธ แม้ว่าจะถูกฝึกให้สามารถควบคุมอารมณ์ได้เมื่อสุขภาพปกติ แต่เมื่อป่วยแล้วเกิดความคัมขงใจอาจกระตุ้นให้เขาอารมณ์เสียได้ง่าย

3. ประสบการณ์ในอดีต มีอิทธิพลต่อการแสดงออกของเด็กแต่ละคนเมื่อมีสภาพการณ์ที่ทำให้เกิดความคัมขงใจ เด็กซึ่งแสดงอารมณ์รุนแรงออกมาเมื่อมีความคัมขงใจมักจะเป็นเด็กที่พ่อแม่รัก และตามใจมาก ดังนั้นจึงทำให้เด็กไม่มีโอกาสพัฒนาการควบคุมการแสดงอารมณ์คัมขงใจอย่างเหมาะสม จึงทำให้ไม่สามารถเผชิญปัญหาและแก้ไขสภาพของความคัมขงใจได้

4. ธรรมชาติของแรงขับ เป็นตัวกำหนดให้แต่ละคนมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อความคัมขงใจต่าง ๆ กัน ถ้าความต้องการหรือความปรารถนามีความสำคัญเป็นอันดับรอง ก็อาจทำให้เขาปรับตัวได้ง่ายขึ้นต่อความไม่สมหวังต่าง ๆ แต่ถ้ามีความปรารถนาที่รุนแรง มีแรงจูงใจมากเสียจนกระทั่งมีอิทธิพลกำหนดให้เขามีพฤติกรรมแสดงออกเพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการ ซึ่งหากเขาประสบความสำเร็จ จะทำให้เกิดความคัมขงใจต่าง ๆ ขึ้น การแสดงออกซึ่งความคัมขงใจนั้นเด็กบางคนอาจแสดงออกในรูปของการชกเซย เช่น การสร้างวิมานในอากาศ¹

¹ Ibid., pp. 155-158.

การที่เด็กแต่ละคนมีความสามารถในการอดทนต่อความรู้สึกคับข้องใจ โคร และโคร (Crow and Crow) กล่าวว่า เป็นความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งขึ้นกับประสบการณ์ในชีวิตของตน บางคนมีประสบการณ์เผด็จศึกมากมาย จึงทำให้เขาสามารถอดทน และแก้ปัญหาไปได้ด้วยดี ตรงกันข้ามกับบุคคลที่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างทุณฺเฒ่าปกป้องไม่เคยได้รับความทุกข์ จึงทำให้ง่ายที่จะเกิดความรู้สึกคับข้องใจและแสดงออกอย่างรุนแรง โดยไม่สามารถอดทนและแก้ปัญหาต่อสภาวะการณนั้น ๆ ได้¹

ผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เซียร์ (Sears, 1961) ได้ทำการศึกษาวิจัย การตอบสนองอย่างก้าวร้าวต่อความคับข้องใจของทารก โดยใช้การสังเกต พบว่าเด็กทารกจะแสดงความคับก้าวร้าวต่าง ๆ เพื่อขจัดความคับข้องใจ เช่น เด็กจะดิ้น เตะ หากถูกอุ้มแน่น ๆ ทำให้รู้สึกอึดอัด การแสดงออกเช่นนั้นจึงทำให้ได้รับการผ่อนคลาย และสบายขึ้น²

ฟอล (Fawl, 1963) ได้ทำการศึกษาวิจัย สภาพการณที่ทำให้เกิดความคับข้องใจ กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กเล็กอายุ 2 ถึง 5 ปี โดยทำการสังเกตเด็กที่ขี้แสบ เลี้ยงเด็ก และสนามเด็กเล่น ผลการวิจัยพบว่า เด็กร้อยละ 90 เคยมีประสบการณ์ของการเกิดอารมณ์คับข้องใจ สาเหตุเนื่องมาจากถูกเพื่อนเขาเปรียบเทียบ ของเล่นหาย เป็นต้น และอีกร้อยละ 10 พบว่าไม่เคยมีอารมณ์คับข้องใจ³

¹ Ibid., p. 159.

² R.R. Sears, "Relation of Early Socialization Experiences to Aggression in Middle Childhood," Journal of Abnormal Social Psychology, 3 (1961), pp. 466-492.

³ C.L. Fawl, "Disturbances Experienced by Children in Their Natural Habits," The Stream of Behavior (New York: Appleton-Century-Crofts, 1963), pp. 99-126.

เฟสแบช (Feshbach, 1964) ได้ทำการศึกษาวิจัย ความสัมพันธ์ระหว่างความคับข้องใจและพฤติกรรมก้าวร้าว อันเนื่องมาจากวัฒนธรรม กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กเล็กวัยก่อนเข้าโรงเรียน จำนวน 60 คน ชาย 30 คน หญิง 30 คน ควบคุมตัวแปรทางด้านเศรษฐกิจ ศึกษาเฉพาะฐานะทางเศรษฐกิจระดับกลางและสูง ใช้การสังเกต และสร้างสภาพการณ์ขึ้นในการทดลอง โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มที่หนึ่ง เป็นกลุ่มที่ให้ประสบการณ์ลบเกี่ยวกับการวางเขมือบนกระดานความจุที่กำหนดภายในเวลา 20 นาที กลุ่มที่สองเป็นกลุ่มที่เกิดความพอใจ ทำงานได้สำเร็จ กลุ่มที่สาม เป็นกลุ่มควบคุม ไม่มีสภาพการณ์ที่ทำให้มีอาการคับข้องใจ จากการวิจัยพบว่า กลุ่มที่เกิดอาการคับข้องใจจะแสดงออกด้วยการเถียง คำ ขู่เข็ญ เตะ ชกต้อย เป็นต้น หรืออาจกล่าวโดยสรุปว่า สภาพการณ์เป็นผลต่อการเกิดอาการคับข้องใจ การแสดงออกจะรุนแรงหรือไม่ขึ้นอยู่กับความรุนแรงของสภาพการณ์นั้นเป็นสำคัญ แต่อย่างน้อยการแสดงออกจะมีพฤติกรรมก้าวร้าวเสมอ¹

5-6. อารมณ์อิจฉาและริษยา (Envy and Jealousy)

เมอร์ฟี และคณะ (Murphy et. al) ได้ศึกษาและค้นคว้าเกี่ยวกับอารมณ์อิจฉาริษยา และสรุปได้ว่า "การแสดงอารมณ์อิจฉาและริษยา เป็นการแสดงพฤติกรรมรุกรานอีกประการหนึ่งที่เด็กแสดงต่อผู้ที่มาคุกคามตำแหน่งของคน"² นอกจากนี้แมคฟาร์แลนด์ (McFarland) ได้พบว่า "อารมณ์อิจฉาริษยานั้นจะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราว

¹ S. Feshbach, "The Function of Aggression and the Regulation of Aggression Drive," Psychological Review, 2 (1964), pp. 257-272.

² Murphy et. al, cited in Ernest R. Hilgard, Introduction to Psychology (New York: Harcourt Brace and World Co., 1962), p. 177.

เท่านั้น มิได้เกิดขึ้นบ่อย ๆ หรือเสมอ ๆ" ฉะนั้นพ่อแม่จึงไม่ควรวิตกกังวล การแข่งขันกันของเด็กเป็นเรื่องธรรมดา เป็นเพียงสิ่งที่ช่วยให้เห็นว่าเด็กต้องการความรักจากพ่อแม่ และต้องการตำแหน่งในบ้าน ในครอบครัว"¹

ก่อนอื่น ผู้วิจัยขอทำความเข้าใจอารมณ์อิจฉาและอารมณ์ริษยาเสียก่อน เฮิร์ลล็อก (Hurlock) กล่าวว่า อารมณ์อิจฉาเป็นภาวะของความรู้สึกไม่พอใจ พุ่งตรงต่อบุคคลซึ่งเป็นเจ้าของสิ่งต่าง ๆ อารมณ์อิจฉาจึงเป็นลักษณะของความปรารถนา² เด็กเล็ก ๆ ส่วนมากจะอิจฉามุคคซึ่งมีหรือเป็นเจ้าของสิ่งต่าง ๆ มากกว่าเขา ไม่ว่าจะเป็นพี่น้อง หรือเพื่อนฝูง พ่อแม่บางคนอาจแก้ปัญหา เพื่อไม่ให้ลูกแสดงอารมณ์อิจฉา ด้วยการให้อะไรก็ได้เหมือนกันทั้งคู่ แก้วซินีมิไซเป็นวิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุด เพราะว่าลูกคนโตจะรู้สึกว่าตนควรจะได้รับมากกว่าน้อง เนื่องจากว่าเขาโตกว่า เมื่อเด็กโตขึ้น มีความสัมพันธ์กับเพื่อน ๆ เด็กจะมีความรู้สึกอิจฉาเพื่อนซึ่งมีบ้านใหญ่โต มีรถยนต์ใช้หลายคน หรือมีโทรทัศน์สี สวมใส่เสื้อผ้าใหม่ ๆ เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ เขาไม่มีหรือเพื่อนมีมากกว่าเขา

สำหรับอารมณ์ริษยา โดยปกติแล้วแสดงออกในรูปของความไม่พอใจ บุคคลซึ่งเด็กคิดว่า เป็นผู้แย่งความรัก ความสนใจ จากบุคคลซึ่งตนรัก ฉะนั้นจึงแสดงความไม่พอใจออกมาอย่างรุนแรง เนื่องจากเด็กมีความรู้สึกไม่มั่นคงทางจิตใจ ผสมกับความรู้สึกไม่พอใจ เนื่องจากเกรงว่าจะสูญเสียความรัก

บางคนใช้ชีวิตป้องกันมิให้เด็กเกิดอารมณ์ริษยาน้อง ด้วยการอธิบายให้เด็กทราบว่าเขากำลังจะมีน้องใหม่ ซึ่งจะทำให้เขามีเพื่อนเล่น แต่การใช้วิธีนี้บางทีก็ไม่ได้

¹McFarland, cited in Ernest R. Hilgard, Introduction to Psychology, p. 178.

²Hurlock, Child Development, 4th ed. p. 298-300.

ช่วยลดอารมณ์ริษยา ความรุนแรงของอารมณ์ริษยาของเด็ก จึงขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่ได้รับจากพ่อแม่ การวาดภาพพจน์ของน้องใหม่ที่จะเกิดมาเป็นเพื่อนเล่น จะยิ่งเพิ่มอารมณ์ริษยาให้แก่ลูก หากพ่อแม่สอนให้เด็กรู้จักเล่นตามลำพัง สอนให้รู้จักช่วยเหลือตนเอง จะช่วยให้อารมณ์ริษยาของเด็กลดลง แต่ไม่สามารถกำจัดอารมณ์ริษยาได้โดยสิ้นเชิง ทั้งนี้เนื่องจากเด็กเล็กยังมีวุฒิภาวะและประสบการณ์น้อยเกินไป ที่จะเข้าใจสิ่งเหล่านี้

ขณะเดียวกัน น้องก็มีอารมณ์อิจฉาและริษยาที่ได้รับสิ่งของ ความรัก หรือสิทธิพิเศษมากกว่าตน จึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า สาเหตุของอารมณ์อิจฉาและริษยามีทั้งหมด 4 ประการด้วยกันคือ

1. ความแตกต่างของอายุระหว่างพี่น้อง เด็กที่เล็กกว่าได้รับสิทธิพิเศษมากกว่าเด็กที่โตกว่า ขณะเดียวกันเด็กที่โตกว่า ต้องให้ความรักความเอาใจใส่แก่น้องด้วย
2. ทศนคติของพ่อแม่ ความโปรดปรานของพ่อแม่ การให้ความรัก เอาใจใส่สนใจลูกในสัดส่วนที่ไม่เท่ากัน
3. การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ พ่อแม่ที่รักพี่หรือน้องเป็นตัวอย่างในการเปรียบเทียบ คุยความหวังว่าจะเป็นแรงจูงใจให้เด็กทำตัวดีขึ้น เหมาะสมกับวัย เด็กจะเพิ่มความรักมากขึ้น โดยเข้าใจว่าพ่อแม่ รักพี่หรือน้องมากกว่าเขา เจอร์ซิลด์ (Jersild) กล่าวว่า "ทัศนคติที่แข่งขันแบบนี้ เนื่องมาจากพ่อแม่" จึงทำให้เด็กพัฒนาอารมณ์ริษยามากขึ้นกว่าการแสดงออกซึ่งความรัก ความประทับใจ ความยกย่องหรือความเห็นใจ
4. ทศนคติความรู้สึกเป็นเจ้าของของพ่อหรือแม่ ตามทฤษฎีของฟรอยด์ (Freud) เชื่อว่า เด็กเล็กมีความรู้สึกรักและต้องการเป็นเจ้าของพ่อแม่ที่เป็นเพศตรงข้ามกับตน ความริษยาค้นนี้ มักเกิดขึ้นกับเด็กชาย ที่มีต่อพ่อ เนื่องจากเด็กชายมีความรู้สึกรักแม่ และอยากอยู่ใกล้ตลอดเวลา ครั้นเมื่อแม่แบ่งความรักความสนใจไปให้พ่อ เด็กจะเกิดความรู้สึกริษยาขึ้น¹

¹Jersild, Child Psychology, 6th ed. p. 225.

พฤติกรรมแสดงออกเมื่อมีอารมณ์ฉุนเฉียวและริษยา เด็กจะแสดงความรัก
ไม่พอใจ แต่มักมีลักษณะไปในทางค่อนข้างก้าวร้าว และแสดงอารมณ์อย่างรุนแรง ซึ่ง
มี 2 รูปแบบ คือ

1. ปฏิกริยาทางตรง ได้แก่ ชก ต่อย ตี เตะ ถัก ผลัก ตบบุคคลซึ่งเด็ก
คิดว่าเป็นคู่แข่ง หรือบุคคลซึ่งเด็กต้องการให้รักและเอาใจใส่ตนมากกว่า
2. ปฏิกริยาทางอ้อม ได้แก่ การกลับไปมีพฤติกรรมแบบทารก เช่น
บัสสาวะรดที่นอน ร้องไห้จแง ไม่ยอมรับประทานอาหาร แสร้งทำไม่สบาย หรือมีอาการ
ไม่สบายจริง ๆ ชุกชน ทำลายข้าวของ นอกจากนี้อาจแสดงออกในรูป ชูชิบนินทา พุกปด
ขโมย หรือแสดงความรักชุนเคื่องคอของเล่น สัตว์เลี้ยง เป็นต้น¹

พฤติกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ เด็กแสดงออกเพื่อเรียกร้องความสนใจ และ
ความรัก แต่เด็กพบว่าไม่สามารถใช้พฤติกรรมเหล่านี้เอาชนะคู่แข่งได้ เขาจะถอนตัว
ออกจากการแข่งขัน แล้วจะหาทางอ้อมที่จะระบายอารมณ์ริษยาออกไป เช่น อาจจะ
สร้างจินตนาการซึ่งเขาเป็นผู้ชนะ หรืออาจชกเซยความก้าวร้าวโดยใช้การเย้าแหย่
คำอย่างหยามคาย หรืออาจใช้กลวิธีที่เรียกว่าอุนเปรี๊ยว โดยมองทุกสิ่งทุกอย่างที่เขา
ต้องการ เป็นสิ่งที่ไม่ดีทั้งสิ้น

การที่เด็กจะแสดงพฤติกรรมของอารมณ์ฉุนเฉียวและริษยาอย่างรุนแรงเพียงใดขึ้นอยู่กับ
องค์ประกอบ 6 ประการคือ:-

1. ประสบการณ์ที่เด็กได้รับ ทำให้เด็กแต่ละคน มีการแสดงอารมณ์ฉุนเฉียวและ
ริษยาแตกต่างกัน เด็กจะพัฒนารูปแบบการแสดงออกด้วยการใช้วิธีแบบลองผิดลองถูก
แล้วจะเลือกวิธีที่สนองความพอใจเขามากที่สุด

---

¹Erik H. Erikson, Childhood and Society, (Penguin Books;
in association with the Hogarth Press, 1975), pp. 277-281.

2. วัย ความแตกต่างระหว่างวัย จะมีผลต่ออารมณ์จิตใจและริษยา โดยเฉพาะอารมณ์ริษยาที่เกิดขึ้นสูงสุด มี 2 วัยคือ อายุ 3 ขวบ และเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น
3. สตีบันญา เฮอร์ลอค (Hurlock) พบว่า เด็กซึ่งมีสติปัญญาสูงกว่าจะมีอารมณ์จิตใจและริษยามากกว่าเด็กที่มีสติปัญญาต่ำ
4. ลำดับที่การเกิด เฮอร์ลอค (Hurlock) กล่าวว่า ลูกคนโตจะมีอารมณ์จิตใจริษยามากกว่าลูกคนรอง เพราะลูกคนโตไม่พอใจในการที่จะต้องแบ่งความรักของพ่อแม่ให้น้อง เด็กที่มาจากครอบครัวเล็ก ๆ จะมีความอิจฉาริษยาน้อยกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวใหญ่ หรือครอบครัวที่มีลูกเพียงคนเดียว
5. เพศ เป็นตัวกำหนดทำให้การแสดงออกของอารมณ์จิตใจและริษยาแตกต่างกัน เฮอร์ลอค (Hurlock) กล่าวว่า เด็กหญิงจะมีอารมณ์จิตใจริษยามากกว่าเด็กชาย อารมณ์อิจฉาริษยาจะเกิดขึ้นระหว่างเด็กหญิงกับเด็กหญิง มากกว่าเด็กชายกับเด็กชาย หรือเด็กชายกับเด็กหญิง
6. สิ่งแวดล้อมภายในบ้าน ได้แก่วัฒนคติของพ่อแม่ และระเบียบวินัยในการอบรมเลี้ยงดู อารมณ์จิตใจและริษยามีความสัมพันธ์กับความผูกพันของแม่ หมายความว่า เด็กใกล้ชิดกับแม่มากเท่าไร เด็กจะรู้สึกว่าคุณจะต้องสูญเสียความรักมากเท่านั้น เมื่อน้อง ระเบียบวินัยในการอบรมเลี้ยงดูที่ไม่แน่นอน จะทำให้ยิ่งเพิ่มอารมณ์จิตใจและริษยามากขึ้น¹

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ฟอสเตอร์ (Foster, 1927) ได้ทำการศึกษาวินัย พฤติกรรมและสาเหตุของอารมณ์จิตใจและริษยา กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กเล็กอายุ 4 ขวบ จำนวนหนึ่งด้วยการสังเกตพบว่า เด็กที่มีอารมณ์จิตใจริษยาจะแสดงออกในรูปของความเห็นแก่ตัว พยาบาท ตีพ่อแม่ กล่าวอย่างไรเหตุผล และชอบต่อยตี ซึ่งมีสาเหตุมาจากมีอารมณ์

¹Hurlock, Child Development, 4th ed. p. 307-313.

ซึกแย่งอื่น ๆ อยู่ด้วย นอกจากนี้มีการแสดงออกในรูปของการเก็บกต บัสสาวะรดที่นอน กัดเล็บ กู้กนิ้ว ทำลายข้าวของ¹

สแมลลีย์ (Smalley, 1930) ได้ทำการศึกษาวิจัย อารมณ์ริษยา ระหว่างเด็กฉลาดและเด็กปัญญาทึบ โดยใช้วิธีการสำรวจ พบว่า ที่นึ่งที่มีระดับสติปัญญาทึบจะมีอารมณ์ริษยามากกว่าในที่นึ่งที่ฉลาด ในที่นึ่งที่มีระดับสติปัญญาทึบ ที่คนโตมีความริษยามากกว่าของท้วย อย่างไรก็ตามระดับสติปัญญาไม่ได้เป็นตัวกำหนดการเกิดอารมณ์อิจฉาริษยา แต่ทัศนคติและการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่จะมีอิทธิพลสำคัญยิ่งกว่า²

ซีเวล (Sewell, 1930) ได้ศึกษาวิจัยสาเหตุของการเกิดอารมณ์อิจฉาริษยา โดยสัมภาษณ์แม่ของ เด็กเล็ก อายุระหว่าง 18 ถึง 48 เดือน พบว่า อารมณ์ริษยา มีความสัมพันธ์กันสูงกับความวิตกกังวลมากเกินไปของแม่ ระเบียบวินัยที่ไม่แน่นอน และปัญหาความไม่ลงรอยกันในชีวิตสมรส เด็กจะเริ่มมีอารมณ์ริษยา เมื่อรู้ว่าจะมีน้อง แต่จะไม่แสดงออกจนกระทั่งนึ่งอายุได้ 1 ปี หรือ 2 ปี³

ผลงานการวิจัยในค่านี้นึ่งมีน้อยมาก และเป็นผลงานการวิจัยที่ค่อนข้างเก่ามาก ไม่พบผลงานการวิจัยใหม่ ๆ เลย นอกจากนี้ผลงานการวิจัยเท่าที่มีส่วนใหญ่มิได้ศึกษาตัวแปรเกี่ยวกับเพศ ลำดับที่การเกิด และฐานะทางเศรษฐกิจ แต่จะเป็นเพียงการศึกษาพฤติกรรมของอารมณ์อิจฉาและริษยาเท่านั้น จากผลงานการวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยคิดว่า ผลการวิจัยที่ได้ จึงน่าสนใจและเป็นแนวทางศึกษามากต่อไป

¹S. Foster, "A Study of the Personality Make-Up and Social Setting of Fifty Jealous Children," Mental Hygiene, II (1927), pp. 53-77.

²Hurlock, Child Development, 4th ed. p. 271

³ibid. p. 275

7. อารมณ์อยากรู้อยากเห็น (Curiosity)

เฮิร์ลล็อก และเฟร์เกอร์ (Hurlock, 1950 : Foegre, 1958)

ไคทัววถึงพัฒนาการของอารมณ์อยากรู้อยากเห็นของเด็กตั้งแต่เกิดว่า ในวัย 2 ถึง 3 เดือน เด็กจะมีความสนใจในสภาพแวดล้อมรอบตัว โดยแสดงความสนใจด้วยการฟัง การจ้องดู การหยิบสิ่งของใส่ปาก สิ่งที่เขาพบเห็นเป็นสิ่งใหม่ ๆ สำหรับเขา เป็นสิ่งกระตุ้นอารมณ์อยากรู้อยากเห็น หรือเป็นแรงเสริมให้เขาสืบรวจสิ่งต่าง ๆ จนกว่าจะพอใจ แม้ในตอนแรก ๆ อาจจะตกใจ เมื่อพบเห็นวัตถุที่ไม่คุ้นเคย แต่เมื่อเขาสืบรวจจนเข้าใจแล้ว เขาจะพอใจหรือยิ้มออกมาทันที พออายุ 6 เดือน เด็กจะหยิบฉวยวัตถุ อาจสืบรวจด้วยมือ โดยการ ดึง สั่น เขย่า ซึ่งถือว่าเป็นการกระตุ้นวัยต่าง ๆ เด็กจะปฏิบัติเช่นนี้เรื่อยมาจนอายุ 3 ถึง 4 ปี ในระยะนี้เด็กจะเริ่มเรียงคำให้เป็นรูปประโยคต่าง ๆ แล้วตั้งคำถาม เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่กระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นของเขา เรียกว่า วัยช่างซักถาม (Questioning Age) ซึ่งเริ่มประมาณอายุ 3 ปี และสูงสุดเมื่ออายุ 6 ปี การถามมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งประการสำคัญ คือ เด็กจะได้รับคำตอบ ซึ่งทำให้เขาพอใจเพียงใด นอกจากนี้ในช่วงระยะนี้ เด็กจะตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นโดยใช้ การคลมกลืน การสัมผัส การชิม และการฟัง เมื่ออายุ 4 ถึง 6 ปี เด็กแสดงความอยากรู้อยากเห็น โดยการตั้งคำถามต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคำถามเกี่ยวกับสภาพร่างกายของเขา เมื่ออายุ 8 ถึง 9 ปี เด็กจะแสดงความอยากรู้อยากเห็น โดยการอ่าน พออย่างเข้าวัยรุ่น เด็กจะมีความอยากรู้อยากเห็น เกี่ยวกับเรื่องเพศ สิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ต่าง ๆ โดยแสดงออกถึงความอยากรู้อยากเห็น ด้วยการอ่าน ศึกษา ค้นคว้าตามความพอใจ¹

¹ Sidney W. Bijou, Century Psychology Series: Child Development: The Basic Stage of Early Childhood (University of Arizona: Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1976), pp. 15-25.

สรุปได้ว่าพฤติกรรมการแสดงออกของเด็กวัยก่อนเข้าโรงเรียน เมื่อมีอารมณ์
อยากรู้ อยากเห็น คือ

1. อยากรู้อยากเห็น

2. พฤติกรรมสำรวจ (Exploratory Behavior) ซึ่งบิซุ (Bijou)

กล่าวว่า เด็กเล็กที่มีสุขภาพสมบูรณ์ จะสำรวจ จักการ และประเมินผลสิ่งต่าง ๆ อย่าง
ไม่มีวันสิ้นสุด ส่วนใหญ่แล้วจะเรียกพฤติกรรมการสำรวจว่า "การเล่น (play)"
เด็กชอบเข้าไปในช่องเล็ก ๆ สำรวจทุกตัว ๆ นอกจากนั้น ยังชอบออกเสียงเป็นพูดคำ
ต่าง ๆ ซ้ำ ๆ ใช้นิ้วชี้จุดวัตถุเดี่ยว เช่น สุนัข จ้องมองคู่มือเท้าของคนที่หายไปนทราย
ฉนั้นพฤติกรรมการสำรวจจึงได้รับการอธิบายในลักษณะต่าง ๆ ว่าเป็นผลของ "ความ
อยากรู้อยากเห็นโดยธรรมชาติ (a natural curiosity)" หรือ "ความรักใน
ธรรมชาติ (a love of natural)" หรือ "การสืบทอดของความปรารถนาที่จะเรียนรู้
(an inherent desire to learn)" หรือ "ความสนใจในธรรมชาติของสิ่งใหม่ ๆ
แปลก ๆ (a natural interest in the news and different)" เป็นต้น¹

เบอร์ลิน (Berlyne, 1960) ได้อธิบายว่า ความอยากรู้อยากเห็น
ซึ่งกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมการสำรวจ มีสาเหตุ 2 ประการคือ

1. คุณค่าและความเข้มของสิ่งเร้า ซึ่งดึงดูดทำให้เกิดความสนใจ ควบคุม
กับผลประโยชน์ทางด้านชีวภาพ จึงทำให้เกิดพฤติกรรมการสำรวจขึ้น เช่น เด็กชาย ก.
เห็นน้ำหวาน ขยะเดียวกันรู้สึกกระหายมาก จึงเป็นแรงกระตุ้นอย่างดี ที่จะทำให้เขา
สนใจ และพยายามเข้าใกล้ ฉนั้นจะเห็นว่าพฤติกรรมการสำรวจในกรณีนี้จึงเกิดขึ้น
เนื่องจากการวางเงื่อนไข ของสิ่งเร้าต่าง ๆ สัมพันธ์กับความต้องการของร่างกาย

2. เนื่องจากเด็กมีความรู้สึกสับสน ไม่แน่ใจเกี่ยวกับสิ่งเร้า จึงเป็นเหตุ
จูงใจ ทำให้เกิดภาวะการตื่นตัว หรือภาวะที่มีแรงขับ ซึ่งนำไปสู่พฤติกรรมการสำรวจ

¹Ibid.

โดยเฉพาะ¹

นอกจากนี้ ทัศนคติของพ่อแม่ เป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งต่อการพัฒนา อารมณ์อยากรู้ อยากเห็น นั่นคือ ความสำเร็จให้ความสนใจต่อการตอบคำถามต่าง ๆ ของเด็ก สนใจพูดคุยกับเด็ก จะเป็นการกระตุ้นให้เด็กเกิดความกระหาย อยากรู้ อยากเห็นยิ่งขึ้น

ลักษณะการแสดงออกของความอยากรู้ อยากเห็น ของเด็กแต่ละคนจะมีความ รุนแรงและแสดงออกแตกต่างกัน บีจู (Bijou) กล่าวว่า เนื่องจาก (1) ความ แตกต่างของอายุ (2) สภาพการตั้งที่แตกต่างกัน (3) ความแตกต่างระหว่างเพศ เด็กชายจะแสดงความอยากรู้ อยากเห็นในแบบที่แตกต่างกันมากกว่าเด็กหญิง และบางคน มีความอยากรู้ อยากเห็นมากกว่า (4) รูปแบบบุคลิกภาพของเด็ก ความสามารถในการ ปรับตัว การปรับตัวที่ไม่ดี จะมีผลทางลบต่อความอยากรู้ อยากเห็น ทั้งนี้เพราะ เด็กที่มี การปรับตัวที่ดี มีความพร้อมที่จะเผชิญกับสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ เสมอ²

อย่างไรก็ตาม เด็กซึ่งมีความอยากรู้ อยากเห็นมาก แต่ในขณะเดียวกัน มีความหวาดกลัว จะแสดงออกในรูปการเก็บกด ด้วยการสำรวจอย่างเงิบ ๆ เมื่อ ไม่มีใครเห็น เช่น แอบเปิดลิ้นชัก แอบเปิดจดหมาย เป็นต้น หรืออาจใช้คำถาม ตามผู้อื่น หรือบังคับให้คนอื่นที่เล็กกว่าถามคำถามแทน อย่างไรก็ตามวิธีการซักถามของเด็ก มิได้เป็น

¹ D.E. Berlyne, "Motivational Problems Raised by Exploratory and Epistemic Behavior," Psychology A Study of Science, in Century Psychology Series: Child Development: The Basic State of Early Childhood, ed. Sidney W. Bijou (Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1976), p. 16.

² Bijou, Century Psychology Series: Child Development: The Basic Stage of Early Childhood, p. 31.

การแสดงความอยากรู้อยากเห็นมากกว่าเด็กที่ไม่ซ่างซักถาม

ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องของ

ต่างประเทศ

คิง (King, 1969) ได้ศึกษาความอยากรู้อยากเห็นกับคุณลักษณะอื่น
บางอย่างพบว่า

- ระดับชั้นของสังคม และเชื้อชาติไม่มีผลต่อความอยากรู้อยากเห็น
- เพศและสติปัญญาไม่มีผลต่อความอยากรู้อยากเห็น
- เด็กที่มีอายุน้อย มีความอยากรู้อยากเห็นสูงกว่าเด็กอายุมาก
- เด็กที่มีความอยากรู้อยากเห็นสูง มีแนวโน้มว่าจะพูดมากและพูดเก่งกว่าเด็กที่มีความอยากรู้อยากเห็นต่ำ¹

พิก (Pick, 1974) ได้ศึกษากลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นเด็กชั้นอนุบาลและ
เด็กชั้นประถมศึกษาตอนต้น พบว่า การทำงานที่แปลก ๆ ใหม่ ๆ มีความสัมพันธ์กับระดับ
สติปัญญา เด็กชายมีความอยากรู้อยากเห็นมากกว่าเด็กหญิง และเด็กเข่าว้วย มีความ
อยากรู้อยากเห็นมากกว่าเด็กโต²

ในประเทศ

พจน์ จันทรวีระกุล (2515) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความ
อยากรู้อยากเห็น ทัศนคติแบบเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกคน และความสามารถในการอ่าน

¹ Johanna B. King, "Curiosity in Young Children," Dissertation Abstract, 29 (1969), p. 3468-B.

² Lotte Levy, Pick, "An Exploratory Study of Curiosity in Young Children," Dissertation Abstract, 34 (May, 1974), p. 7053-A.

พบว่า

- เด็กชายมีความอยากรู้อยากเห็นมากกว่าเด็กหญิง
- เด็กทางจังหวัดมีความอยากรู้อยากเห็นมากกว่าเด็กในกรุง
- เด็กชั้นประถมปีที่ 7 มีความอยากรู้อยากเห็นมากกว่าเด็กชั้นประถมปีที่ 4¹

ทองหล่อ วงษ์อินทร์ (2517) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความอยากรู้อยากเห็น กับการคิดหาเหตุผล แบบนิรนัย แบบอุปนัย และการคิดหาเหตุผลในเชิงตรรกศาสตร์ พบว่า

- เด็กชายมีความอยากรู้อยากเห็นสูงกว่าเด็กหญิง
- เด็กที่พ่อแม่มีอาชีพต่างกันจะมีความอยากรู้อยากเห็นต่างกัน²

8. อารมณ์สนุกสนานร่าเริง (Joy)

อารมณ์สนุกสนานร่าเริง โดยเฉพาะในเด็กเล็กอายุ 2 ถึง 5 ขวบ เด็กพอใจที่จะเล่นกับของเล่น หรือเกม อย่างสนุกสนาน นอกจากนี้เด็กแต่ละคนจะมีความสุข (pleasure) แตกต่างกับ เฮิร์ลลอค (Hurlock) กล่าวว่าเด็กซึ่งคาดหวังความสำเร็จมากกว่าความสามารถที่ตัวเองมีอยู่ จะมีความสุขน้อยกว่าเด็กซึ่งมีระดับความคาดหวังที่ตรงกับความเป็นจริง เด็กเป็นจำนวนมากได้รับการคาดหวังความสำเร็จ

¹ พจน จันทร์วีระกุล, "ความสัมพันธ์ระหว่างความอยากรู้อยากเห็น ทักษะคิดแบบใช้อ่านาจากภายใน-ภายนอกตน และความสามารถในการอ่าน" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาด้านจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2515), หน้า 50-55.

² ทองหล่อ วงษ์อินทร์, "ความสัมพันธ์ระหว่างความอยากรู้อยากเห็นกับความรับผิดชอบ" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาด้านจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 62-63.

มากกว่าความสามารถที่เขามีอยู่ ภัยคุกคามนี้เองจึงทำให้เด็กพบกับความผิดหวัง
มากกว่าความสุขหรือพอใจ¹

สาเหตุที่ทำให้เด็กมีอาการแสดงสับสนวุ่นวายเรื้อรัง พอล โทมัส ยัง (Paul Thomas Young) ได้กล่าวไว้ 3 ประการ คือ

1. การมีสุขภาพดี เด็กซึ่งมีสุขภาพดีจะเรื้อรัง และจะมีพฤติกรรมที่คล่องแคล่ว
ตอบสนองความต้องการและความพอใจของตนได้
2. การได้มีกิจกรรมร่วมกับบุคคลอื่น ๆ เช่น เล่นกับเพื่อน การได้สำรวจ
ค้นพบสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ เข้าหาคนอื่น ๆ สามารถประสบความสำเร็จในการทำสิ่งที่
ยาก ๆ อาการสับสนวุ่นวายเรื้อรังนี้จึงมักเกิดขึ้นเมื่ออยู่กับกลุ่มเพื่อนมากกว่าอยู่ตามลำพัง
3. การที่สามารถประสบความสำเร็จในสิ่งที่ถูกห้ามไม่ให้ทำ จะทำให้เด็ก
รู้สึกเหนือกว่า และรู้สึกสนุก ที่จะทดลอง²

เด็กในวัยนี้จะแสดงอาการสับสนวุ่นวายเรื้อรังทางสีหน้า เช่น ยิ้ม หัวเราะ
กลามเนื้อส่วนต่าง ๆ ของร่างกายจะผ่อนคลาย เชื่อมโยงกับการเคลื่อนไหวต่าง ๆ
ของร่างกาย เช่น เด็กบางคนจะกระโดดโลดเต้น ปรบมือ กอดรัด บุคคลที่ตนพอใจ
หรือรักใคร หัวเราะเสียงดังสิ้นมาจนกระทั่งไถ่กันทั้งบ้าน แต่เมื่อเด็กโตขึ้น เด็ก
เรียนรู้ที่จะควบคุมการแสดงออกเมื่อเกิดอาการสับสนวุ่นวาย เพื่อที่จะหลีกเลี่ยงการถูก
กล่าวหาว่าเป็นทารก แต่ยังมี ความแตกต่างระหว่างเพศในการแสดงออกเมื่อเกิดอารมณ์
สับสนวุ่นวายโดยเด็กหญิงเรียนรู้ที่จะแสดงออกให้เหมาะสม เช่น แสดงออกด้วยการกอดรัด
หรือจูบพิศ เด็กชายจะแสดงออกอย่างรุนแรง เช่น ทำเสียงดัง เป็นต้น

¹ Hurlock, Child Development, 4th ed. p. 321.

² Young, Understanding Your Feelings & Emotions, p. 114-115.

ผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลงานการวิจัยส่วนใหญ่จะบอกไว้ในรูปการศึกษารวมชั้น (Humor) ของเด็ก เพราะเมื่อเด็กมีอารมณ์ขัน เด็กจะแสดงออกด้วยการยิ้ม หรือหัวเราะ โกรทชาน และคริส เลวิน (Grotjahn and Kris. Levine, 1967) กล่าวว่า "อารมณ์ขัน และการหัวเราะจะแยกจากกันไม่ได้ และสะท้อนให้เห็นสภาพที่เบิกบานมีความสุขของเด็กได้อย่างดี"¹ นอกจากนี้มีนักจิตวิทยาหลายคนได้ทำการศึกษาวิจัย เช่น แมกกี (Paul E. McGhee) พบว่า ระดับอายุ สติปัญญา ความแตกต่างระหว่างเพศ และสังคม มีผลต่อการแสดงอารมณ์ขันต่างกัน² ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยจะขอกล่าวเฉพาะตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับ ระดับอายุ ความแตกต่างระหว่างเพศ เท่านั้น ซึ่งผลงานการวิจัยในค่านี้นี้ยังมีไม่มาก ส่วนใหญ่เป็นผลงานการวิจัยที่ศึกษาระหว่างปี ค.ศ. 1920-1930 และเป็นของชาวต่างประเทศทั้งสิ้น

ผลงานการวิจัยศึกษาอารมณ์ขันของเด็กวัยก่อนเข้าโรงเรียนส่วนใหญ่ ศึกษาเมื่อ 30 ปีที่แล้ว ใช้วิธีการสังเกตง่าย ๆ กลุ่มตัวอย่างได้จากโรงเรียนเด็ก โจน (Jones, 1926) ได้ทำการศึกษาเด็กเล็กจำนวน 9 คน อายุระหว่าง 16 ถึง 36 เดือน จากโรงเรียนเด็ก พบว่า เด็กจะหัวเราะเมื่อถูกจิกจี้ เล่นแฉ่งตัวเป็นผู้ใหญ่

¹H.F. Gollob, & J. Levine, "Distraction as a Factor in the Enjoyment of Aggressive Humor," Journal of Personality and Social Psychology, 5 (1967), pp. 368-372.

²Paul E. McGhee, "Development of the Humor Response: A Review of the Literature," Psychological Bulletin, 76 (1971), 328-348.

เล่นกับเพื่อน ๆ และเขาแยกบุคคลอื่น¹ เอ็นเดอร์ (Enders, 1927) พบว่า เด็กอายุ 2 ถึง 5 ปี จะแสดงความสุขด้วยการหัวเราะต่อสถานการณ์ซึ่งใจของเล่นถูกใจ หรือใจวิ่งเล่น เคลื่อนไหวแขนขา มากกว่าสถานการณ์ซึ่งปล่อยให้เล่นอย่างอิสระ² ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของเกร็ก (Gregg) ซึ่งได้ใช้เวลาในการสังเกต 40 ชั่วโมง กับเด็กอย่างจำนวน 22 คน พบว่าการหัวเราะจะเกิดขึ้นบ่อยครั้ง เมื่อร่างกายได้มี กิจกรรมต่าง ๆ³

วอชเบิร์น (Washburn, 1929) ได้ทำการศึกษาการหัวเราะของเด็กทารก ระหว่างอายุ 1 เดือน ถึงอายุ 12 เดือน ผลการวิจัยพบว่าไม่มีนัยสำคัญ ระหว่างปริมาณการหัวเราะกับช่วงอายุที่ต่างกัน⁴ บูลเลอร์ (Buhler, 1930) ศึกษา การหัวเราะของทารก เช่นกัน พบว่าทารกเริ่มหัวเราะเมื่ออายุย่างเข้าเดือนที่ 2 เมื่อ อายุได้ 5 เดือนจะหัวเราะเมื่อถูกแหย่ หรือหยอกล้อ ระหว่างเดือนที่ 5-9 ทารกจะ แสดงการหัวเราะต่อสถานการณ์ต่อไปนี้คือ เมื่อเล่นกับคนเลี้ยง (5 เดือน) การได้รับ กอดรัก (6 เดือน) ใจของเล่น (7 เดือน) ใจยื่นคำพูดต่าง ๆ (8 เดือน) และ

¹M.C. Jones, "The Development of Early Behavior Patterns in Young Children," Pedagogical Seminary, 33 (1926), pp.537-585.

²A.C. Enders, "A Study of the Laughter of the Preschool Child in the Merrill-Palmer Nursery School," Papers of the Michigan Academy of Science, Arts and Letters, 8 (1927), pp.341-356.

³McGhee, Psychological Bulletin, p. 336.

⁴R.W. Washburn, "A Study of the Smiling and Laughing of Ten Infants in the First Year of Life," Genetic Psychology Monographs, 6 (1929), pp. 397-535.

เปลี่ยนท่าทางจากนอนให้ลุกขึ้น อุ้มโยนขึ้นลง (8 เดือน)¹

เคนเคอร์ดีน (Kenderdine, 1931) ได้ทำการบันทึกพฤติกรรมเด็กอายุ 2 ถึง 4 ปี ในสถานการณที่เด็กหัวเราะโดยธรรมชาติ (spontaneous laughter) และสภาพการณที่สร้างขึ้นเพื่อทดลองโดยให้ของเล่นต่าง ๆ ผลการวิจัยพบว่า ในสภาพการณที่ทำการทดลอง มีเด็กน้อยมากแสดงการหัวเราะ แต่เด็กจะแสดงความสนใจหรืออยากกรู้อยากเห็น² ดิง และ เจอร์ซิลด์ (Ding and Jersild, 1932) ได้ศึกษาการยิ้มและการหัวเราะของเด็กชาวจีน อายุ 2 ถึง 5 ปี ในสถานการณที่เด็กเล่นอย่างอิสระ และในสถานการณที่เด็กอยู่ในโรงเรียนอนุบาลและโรงเรียนเล็ก ผลการวิจัยพบว่า การยิ้มและการหัวเราะจะเกิดขึ้นสัมพันธ์กับการเคลื่อนไหวของร่างกาย³ ซึ่งสอดคล้องกับ เกร็ก และ เอ็นเดอร์ (Gregg and Enders) นอกจากนี้เด็กซึ่งยิ้มบ่อย จะเกิดการหัวเราะบ่อยด้วย และเด็กเล็กจะตอบสนองสิ่งเร้าต่าง ๆ ด้วยการยิ้มและหัวเราะ แบริคเคท (Brackett, 1933) ได้สังเกตเด็กจำนวน 29 คน อายุ 18-48 เดือน ในสถานการณที่ให้เด็กเล่นอย่างอิสระ และระหว่างที่มีกิจกรรมร่วมกับผู้ใหญ่ และพบว่า อัตราการหัวเราะทั้ง 2 สถานการณมีระดับไม่แตกต่างกัน ในปี ค.ศ. 1934 แบริคเคท (Brackett) ได้ทำการศึกษาต่อไปโดยใช้กลุ่มตัวอย่างเดิมพบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวก

¹C. Buhler, The First Year of Life (New York: John Day Co., (1930), p. 75.

²M. Kenderdine, "Laughter in the Pre-school Child," Journal of Child Development, 2 (1931), pp. 228-230.

³G.F. Ding & Arthur T. Jersild, "A Study of the Laughing and smiling of Preschool Children," Journal of Genetic Psychology, 40 (1932), pp. 452-472.

ระหว่างการหัวเราะและอายุ (.44) การหัวเราะกับสติปัญญา (.26)¹

จากผลงานการวิจัยเหล่านี้ สรุปได้ว่า อายุไม่ทำให้การแสดงความสุขด้วยการหัวเราะแตกต่างกัน และสาเหตุที่ทำให้หัวเราะเนื่องมาจากเด็กโตของเล่นถูกใจ และจะแสดงออกด้วยการเคลื่อนไหวของร่างกายควบคู่ไปด้วย

คิมมินส์ (Kimmins, 1928) ได้สังเกตเห็นว่า เด็กหญิงมีพัฒนาการการแสดงความเข้าใจ ต่อเรื่องขบขันได้เร็วกว่าเด็กชาย² บรัมบอช (Brumbaugh) ได้ตั้งข้อสังเกตว่า เด็กชายจะสร้างภาพพจน์ตลกขบขันได้มากกว่าเด็กหญิง แต่ในขณะเดียวกันแต่ละเพศก็ยังมี ความแตกต่างในตัวของมันเองอีกด้วย³ จัสติน (Justin, 1932) ได้ทำการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างอายุ 3 ถึง 6 ปี ซึ่งมีสาเหตุต่าง ๆ ที่ทำให้หัวเราะต่าง ๆ กัน ผลการวิจัยไม่มีความแตกต่างระหว่างเพศในการแสดงอารมณ์ขัน อย่างไรก็ตาม เด็กหญิงจะขบขันมากกว่าเด็กชาย ขณะเดียวกันเด็กชายจะแสดงด้วยการหัวเราะมากกว่าเด็กหญิง และมีรูปแบบการแสดงออกต่าง ๆ ของความสุขมากกว่าเด็กหญิงด้วย⁴ วิลเลียม (Williams, 1946) พบว่าไม่มีความแตกต่างระหว่างเพศในระดับของการ

¹C.W. Brackett, "Laughing and Crying of Preschool Children," Journal of Experimental Education, 2 (1933), pp. 119-126.

²C.W. Kimmins, *The Spring of Laughter* (London: Methuen, 1928), p. 117-118.

³F. Brumbaugh, "The Place of Humor in the Curriculum," Journal of Experimental Education, 8 (1940), pp. 403-409.

⁴F. Justin, "A Genetic Study of Laughter Provoking Stimuli," Journal of Child Development, 3 (1932), pp. 114-136.

แสดงความรักชอบเรื่องตลก และการ์ตูน ในระหว่างเด็กอายุ 11 ถึง 12 ปี แต่เด็กชายมีลักษณะการแสดงออกต่าง ๆ มากกว่าเด็กหญิง¹ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จัสติน (Justin) ซิกเลอร์ และคณะ (Zigler et. al, 1966a, 1966b, 1967) ได้ทำการวิจัย ไม่พบความแตกต่างระหว่างเพศ ในการแสดงความรักหรือชื่นชอบเรื่องการ์ตูน

อย่างไรก็ตาม จากผลการวิจัย พอสรุปได้ว่า เด็กชายจะแสดงออกอย่างเปิดเผยต่อความประทับใจต่าง ๆ มากกว่าเด็กหญิง ซึ่งได้แก่ผลการวิจัยของบรัมบอช (Brumbaugh) และ จัสติน (Justin) แควิลเดียม (William) และ ซิกเลอร์ (Zigler) ไม่พบความแตกต่างระหว่างเพศในเรื่องนี้เลย

9. อารมณ์รัก (Affection)

นักจิตวิทยาหลายท่านได้ทำการศึกษา เกี่ยวกับอารมณ์รักของเด็กอายุ 2 ปี พบว่าในวัยนี้ เด็กเริ่มมีความรู้สึกรักตัวเอง รักของเล่น และสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเขาเป็นเจ้าของ เด็กจะแสดงความรักด้วยการกอดหรืออุ้มบุคคลหรือวัตถุที่ตนรัก มากกว่าการจุมพิต แต่เด็กชอบที่จะได้รับการจุมพิตจากบุคคลอื่น ๆ

ภายในครอบครัว - เด็กจะมีความรักต่อสมาชิกในครอบครัวแตกต่างกัน ส่วนใหญ่เด็กจะมีความรู้สึกรักแม่ ผูกพันกับแม่มากกว่าเพราะแม่มีความเป็นเพื่อนมากกว่าและไม่เคร่งครัดระเบียบวินัย สำหรับพ่อ เด็กจะรู้สึกว่าพ่อดู ชาญฉลาด และชอบออกคำสั่ง แม้ว่าพ่อจะเป็นคนดี นอกจากนี้ พ่อไม่สามารถสนองความต้องการของลูกได้เท่าแม่ ภายหลังจึงดูเหมือนว่า เด็กถูกวางเงื่อนไขให้แสดงความรักต่อแม่มากกว่า

---

¹J.M. Williams, "An Experimental and Theoretical Study of Humor in Children," British Journal of Educational Psychology, 16 (1946), p. 43-44.

อารมณ์รักของเด็กคอพอก ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับวิธีที่พี่หรือน้องปฏิบัติต่อเขา เขาจะแสดงอารมณ์รักมากขึ้น ถ้าพี่หรือน้องซึ่งแสดงความรู้อารมณ์รักต่อเขา ไม่เฉยเมย หรือเฝ้าหยอหรืออุ้มเขา เป็นต้น

ภายนอกบ้าน เด็กจะแสดงอารมณ์รักต่อเพื่อน ๆ ผู้ซึ่งชอบ หรือให้คำชมเชย ต่อพฤติกรรมหรือการกระทำต่าง ๆ ของเขา

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มีผลงานการวิจัยน้อยมากที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการแสดงอารมณ์รักของเด็กเล็ก ส่วนใหญ่มุ่งศึกษาพฤติกรรมก้าวร้าว เท่าที่ผู้วิจัยค้นพบ เป็นการศึกษาวิจัยของ เจมส์ คอริส และ ลูซีล (James Walters, Doris Pearce and Lucille Dahma, 1957) ทำการวิจัยเปรียบเทียบความถี่ในการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวและพฤติกรรมรัก ของเด็กวัยก่อนเข้าเรียนโดยการใช้วิธีสังเกต กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กเล็กจากโรงเรียนอนุบาลสาธิต แห่งโอคลาโฮมา (Oklahoma) เป็นเพศชาย 49 คน เพศหญิง 55 คน ใช้การสังเกต 40 ครั้ง ต่อเด็กหนึ่งคน ผลการวิจัยพบว่า

1. เด็กอายุ 3 ถึง 5 ปี จะแสดงความรักด้วยภาษามากกว่าการแสดงออกทางร่างกาย แต่เด็กวัยอายุ 2 ขวบไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระหว่างการแสดงออกของความรักด้วยภาษากับร่างกาย
2. เด็กอายุ 2 ถึง 5 ปี จะแสดงออกซึ่งความรักมากกว่าความก้าวร้าว
3. เด็กชายอายุ 2 ถึง 4 ปี จะแสดงความรักต่อเด็กชายอย่างมีนัยสำคัญสูงกว่าการแสดงต่อเด็กหญิง ในขณะที่เดียวกัน เด็กหญิงจะแสดงความรักต่อเด็กหญิงมีนัยสำคัญ สูงกว่าการแสดงต่อเด็กชาย

4. มีแนวโน้มแสดงว่าเด็กชายเลือกที่จะแสดงความรักต่อเด็กชายหรือ
ผู้ใหญ่มากกว่าแสดงต่อเด็กหญิง¹

ผลงานการวิจัยเบื้องต้นหลังตัวแปร

ผู้วิจัยได้ควบคุมตัวแปรเกี่ยวกับ เพศ ลำดับที่การเกิด และฐานะทางเศรษฐกิจ
ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จึงจะขอกล่าวผลงานการวิจัยเกี่ยวกับเพศ ลำดับที่การเกิด และ
ฐานะทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางอารมณ์ต่าง ๆ พอสังเขปดังนี้:-

1. ความแตกต่างระหว่างเพศ (Sex Differences)

ความแตกต่างระหว่างเพศมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการแสดงออกของอารมณ์
เฮอรลอค (Hurlock) กล่าวว่า เด็กชายจะแสดงอารมณ์รุนแรงกว่าเด็กหญิง
เนื่องจากเหตุผล 2 ประการคือ (1) เด็กชายมีพลังมากกว่าเด็กหญิง จึงแสดงอารมณ์
ออกอย่างรุนแรง (2) สังคมยอมให้เด็กชายแสดงความก้าวร้าวได้มากกว่าเด็กหญิง
แต่เมื่อเด็กโตขึ้น เด็กเรียนรู้ที่จะแสดงออกในรูปแบบที่ยอมรับของสังคม เช่น เมื่อมี
อารมณ์โกรธ แทนที่จะตรงเข้าทำร้าย อาจแสดงออกด้วยการหัวเราะเยาะ พูจจาประชด-
ประชัน สำนวน คัญไม้ พูจจาหยามกาย และแสดงความหลังถึงตั้งต่าง ๆ เป็นต้น²

แมคแคนเคลส (McCandless) กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่มีความ
สำคัญอย่างยิ่งต่อการแสดงอารมณ์ของลูกเพศชายและเพศหญิง เพราะว่าปกติพ่อจะเป็นผู้
กำหนดระเบียบวินัยของครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะวางระเบียบวินัยเข้มงวดกับ
ลูกชาย มากกว่าลูกสาว และเด็กชายมีความรู้สึกกลัวพ่อกว่าแม่ในตัวเอง ซึ่งเด็กชาย

¹Walter James, Pierce Doris and Dahms Lucille, "Affectional and Aggressive Behavior of Preschool Children," Child Development, 28 (March, 1957), pp. 15-26.

²Hurlock, Child Development, 4th ed. pp. 322-327.

อยากมีอิทธิพลนั้นบ้าง ความรู้สึกต่าง ๆ เหล่านี้ จะพัฒนาไปสู่อารมณ์คับข้องใจ และแสดงออกอย่างรุนแรงมากกว่าเด็กหญิง¹

2. ลำดับที่การเกิด (Birth Order)

นักจิตวิทยาหลายท่าน เชื่อว่าลำดับที่การเกิด มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางอารมณ์ โคร (Koch, 1954) ได้ทำการศึกษาอิทธิพลของลำดับที่การเกิดต่อการพัฒนาการทางอารมณ์ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 360 คน อายุ 5 ถึง 6 ปี โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ พบว่าลูกคนโตจะแสดงอารมณ์หวาดกลัว และกระวนกระวายใจมากกว่าลูกคนรอง แต่ลูกคนรองจะคือ วาเวียง มีความสุข มากกว่าลูกคนโต นอกจากนี้ลูกคนโตบ่อยครั้งจะยอมแพ้ออกความกดดันทางสังคมมากกว่าลูกคนรอง โคร (Koch) ได้รายงานว่าพฤติกรรมของแม่ของลูกคนโต จะขะเขว่และเข้มงวด แต่จะแสดงความอ่อนโยน ปกป้อง และความใจลูกคนรอง²

เซียร์และคณะ (Sears et al, 1957) กล่าวว่า ลูกคนโตได้รับการเลี้ยงดูแบบเข้มงวดมากกว่าลูกคนรอง นอกจากนี้พ่อยังกำหนดระเบียบวินัยต่อลูกคนโตมากกว่าลูกคนรองด้วย ซึ่งมีผลทำให้ลูกคนโตมีความรับผิดชอบสูง ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของดีน (Dean, 1957) ซึ่งกล่าวว่า ลูกคนโต จะมีความร่วมมือ และกระตือรือร้น สำหรับลูกคนรองจะมีลักษณะที่ชอบต่อสู้ และมีอารมณ์อ่อนไหวง่าย³

¹ Boyd R. McCandless, Children and Adolescents Behavior and Development (Printed in the United State of America, 1976, p. 337.

² Helen Koch, cited in Robert L. Watson, Psychology of the Child, pp. 88-91.

³ Sears et. al, "Effect of Pather Separation on Preschool Children's Doll Play Aggression," Child Development, cited in John Nash, Developmental Psychology: A Psychological Approach, p.134.

ไวเนอร์ และ เอลไคน์ (Weiner and Elkind, 1972) กล่าวว่า ลูกคนโต มีความวิตกกังวลมากกว่าลูกคนรอง ลูกคนโตรู้สึกว่าการที่เกิดใหม่แย่งความรักของพ่อแม่ไปจากเขา ฉะนั้นเขาจึงชดเชยด้วยการเรียกร้องความสนใจในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อแข่งขันกับน้อง ในขณะเดียวกัน พ่อแม่มีความคาดหวังในตัวเขาสูง โดยคิดว่าโตกว่าจะต้องมีวุฒิภาวะสูงกว่า ทั้ง ๆ ที่ลูกคนโตยังคงเป็นเด็ก แต่ไม่เข้าใจเพียงพอ ซึ่งอาจทำให้เกิดความวิตกกังวลนำไปสู่ความคับข้องใจได้¹

3. ฐานะทางเศรษฐกิจ (Socioeconomic Status)

ไวเนอร์ และ เอลไคน์ (Weiner and Elkind, 1972) กล่าวว่า ระดับฐานะทางเศรษฐกิจมีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็กวัยก่อนเข้าโรงเรียน มากกว่าวัยทารก เพราะว่าในวัยนี้ เด็กเริ่มเรียนรู้เกี่ยวกับสังคม และรูปแบบพื้นฐานต่าง ๆ ในเรื่องความสะดวก การรับประทานอาหาร ภาษา และการปรับตัวทางอารมณ์ ซึ่งรูปแบบต่าง ๆ เหล่านี้ จะเกี่ยวเนื่องเป็นลูกโซ่ไปจนตลอดชีวิตของเขา²

เดวิด และ ฮาร์กวิกเฮสต์ (Davis and Havighurst, 1946) ได้ทำการศึกษาวัยพบว่า พ่อแม่ ชั้นกลาง จะมีความเข้าอกเข้าใจลูก จะฝึกฝนลูกและเป็นสาเหตุให้ลูกมีความคับข้องใจมากกว่ากลุ่มต่ำ³

¹ Irving B. Weiner and David Elkind, Child Development: A Core Approach, (New York: John Wiley and Sons, 1962), p. 89-90.

² Ibid., p. 314-315.

³ A Davis and R.J. Havighurst, "Social Class and Colour Differences in Child Rearing," American Sociological Review, cited in Harry Munsinger, Fundamental Child Development, 2d ed. (University of California, San Diego: Holt Rinehart and Winston, 1969), p. 352.

โรเบิร์ต ซีเยอร์ (Robert Sears, 1957) ได้ตีพิมพ์ผลงานการวิจัยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งตรงข้ามกับผลการค้นพบของ เดวิด และ ฮาร์วิกเฮสต์ (David-Havighurst) กล่าวคือ แม่ซึ่งมีฐานะเศรษฐกิจระดับกลางโดยทั่วไป จะตามใจลูกมากกว่าแม่ที่มีฐานะเศรษฐกิจระดับต่ำ¹

มันซิงเจอร์ (Munsinger) ได้ทำการศึกษาค้นพบว่า เด็กที่มาจาก ระดับฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ ถูกควบคุมความประพฤติ ด้วยการลงโทษทางกาย ในขณะที่เดียวกัน เด็กที่มาจากฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง จะได้รับการเลี้ยงดูด้วยการใช้เหตุผล ชมเชย และให้รางวัล นอกจากนี้เด็กกลุ่มนี้ได้รับความยินยอมให้แสดงความก้าวร้าวต่อพ่อแม่ไปบ้าง แต่ตรงกันข้ามกับเด็กกลุ่มต่ำ ซึ่งพ่อแม่จะบังคับไม่ให้แสดงออก นอกจากนี้เด็กกลุ่มฐานะเศรษฐกิจต่ำสนใจที่จะสำรวจ และเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องเพศ และทำให้มีความวิตกกังวลน้อยกว่ากลุ่มฐานะเศรษฐกิจสูง เกี่ยวกับเรื่องเพศ²

พอล มัสเซน (Paul Mussen) กล่าวว่าเด็กที่มาจากระดับฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ จะแสดงออกด้วยความก้าวร้าวทางกายสูงกว่า และจะมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในรูปของการใช้อำนาจ ตรงข้ามกับเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะเศรษฐกิจระดับกลางมักจะซ่อนความก้าวร้าว³

¹ Robert Sears, cited in Harry Munsinger, Fundamental Child Development, 2d ed. P.351.

² Harry Munsinger, Fundamental Child Development, p. 353-354.

³ Paul Mussen, The Psychological Development of the Child, 2d ed. (Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1969), pp. 57-59.

ค.ศ. 1951 ฮิมเมลเวท (Himmelweit) สัมภาษณ์นักเรียนชายจำนวน 600 คน ที่มีอายุระหว่าง 13 ถึง 14 ปี มีฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคม ระดับกลาง และระดับต่ำ พบว่าเด็กในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับกลางมีความสัมพันธ์กับ บิดามารดามากกว่าเด็กในครอบครัวระดับต่ำ แม้ว่าในครอบครัวระดับกลางต้องการให้ บุตรเป็นผู้กระทำตาม แต่ก็ไม่เห็นเหตุการณ์ที่แสดงว่า เด็กมีความกังวลใจสูง ภายใน ครอบครัวระดับกลางนี้ เด็กเป็นศูนย์กลางของครอบครัว รู้สึกว่าตนเป็นที่ยอมรับ สามารถ พูดคุยอภิปรายร่วมกัน บิดามารดาได้มากกว่าเด็กในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับต่ำ¹

ซูจิตต์ พัททชัยล (2505) ได้สัมภาษณ์การอบรมเลี้ยงดูเด็กของมารดาที่มี ฐานะทางเศรษฐกิจสังคมต่ำ จำนวน 30 คน ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่าเด็กเล็ก ที่มาจากกลุ่มฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ เมื่อถูกขัดใจ จะร้องไห้เสียงดังกว่าปกติ และมีการอิจฉา ในระหว่างพี่น้องอย่างรุนแรง แม้จะลงโทษเด็กโดยวิธีตีหรือชูวาจะตี²

ฉวี กาหยี่ (2511) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความสามารถในการปรับตัวใน โรงเรียน และบุคลิกภาพของนักเรียนวัยรุ่นทั้งชายและหญิงจากครอบครัวชั้นกลางและ ชั้นต่ำ จำนวน 200 คน โดยให้นักเรียนตอบแบบสอบถามบุคลิกภาพของนักเรียนมัธยม แบบ ("The HSPQ" Form A) แบบสอบถามปัญหา (The Mooney Problem Check List) และแบบทดสอบสังคมนิต จากการศึกษาพบว่า เด็กหญิงจากครอบครัวชั้นกลาง

¹Himmelweit, cited in David Kreech, Richard S. Crutchfield and Egerton L. Ballanchy, Individual in Society (Tokyo: McGraw-Hill Book Co., 1962), p. 317.

²ซูจิตต์ พัททชัยล, "การอบรมเลี้ยงดูเด็กในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2505), หน้า 37.

มีความร่าเริงมากกว่าเด็กหญิงจากครอบครัวชั้นต่ำ ซึ่งมีความเงียมขริ่ม เสร้าไปคอยพูด
 และมีความระมัดระวังอยู่ตลอดเวลา¹

---

¹ฉวี กาหยี่, "การศึกษาเปรียบเทียบบุคลิกภาพ และความสามารถในการ
 ปรับตัวในโรงเรียนของนักเรียนที่มาจากครอบครัวชั้นกลางและชั้นต่ำ" (วิทยานิพนธ์
 ปริญามหาบัณฑิต แผนกวิชาจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2511)
 หน้า 42.